

DE PROOSDIJKOERIER

juni 2000, jaargang 16 nummer 2

De Proosdijkoerier is een kwartaaluitgave van de Historische Vereniging 'De Proosdijlanders' opgericht 20 september 1984

In dit nummer onder andere:

De boedelveiling van de schout
Wel of niet vissen op zondag
Voor 33 gulden kwam de beul uit Utrecht
Over concessiejagen en armenhuisjes
Dorpshistorie in beeld (2)

Bij de voorplaat

In 1913 was het aantal leerlingen van de Christelijke school aan de Croonstadlaan zodanig toegenomen dat er voor hen in het toenmalige gebouw geen plaats meer was. Er moest een nieuwe en grotere school komen. Aanvankelijk dacht men deze school te kunnen bouwen op de lokatie van de huidige, maar men besloot toch maar uit te zien naar een nieuwe lokatie. Dat werd de Bozenhove alwaar de nieuwe school op 1 augustus 1914 in gebruik werd genomen. De oude school en het schoolhuis waren inmiddels al verkocht aan de heer Berger, een zuivelhandelaar.

Wilt u ook een bijdrage leveren aan de volgende aflevering van 'De Proosdijkoerier', dan kunt u die sturen naar het redactie-adres vermeld op pagina 63. De tekst graag getypt of op diskette (1.44 Mb) in RTF, MS-Word of WP-formaat. U kunt ook uw bijdrage per E-mail sturen. De sluitingsdatum voor de volgende Proosdijkoerier is:

*maandag 7 augustus
2000*

De redactie.

35	Van de voorzitter
37	Van de redactie
38	Berichten van het internet
39	Dorps historie in beeld
41	De boedelscheiding van de schout
47	Voor 33 gulden kwam de beul uit Utrecht
50	Wel of niet vissen op zondag
54	Proost Willem van Amstel
56	Aanwijzing algemene begraafplaats was niet zonder problemen
60	Over concessies en armenhuisjes
63	Bestuur en redactieadressen

R Vinkeveen en de E Tweede Wereldoorlog

Kort na de presentatie van ons eerste boek staat er al weer een boek op stapel. Reeds vele jaren is de Vinkevener Adriaan Turkenburg doende met het beschrijven van de geschiedenis van Vinkeveen in de Tweede Wereldoorlog. Het manuscript is thans zover gereed dat de uitgave van een boekwerk kan worden overwogen. De uitgave is echter alleen mogelijk als er zich voldoende belangstellenden aanmelden die voor het boek wensen in te schrijven. Wij hebben een folder ontworpen waarvan een exemplaar bij deze editie van De Proosdijkoerier is gevoegd. Wij hebben het voornemen deze folder in Vinkeveen en in Waverveen huis-aan-huis te doen verspreiden. De inschrijfbon kan worden gezonden aan de Stichting Proosdijer Publicaties maar kan ook worden bezorgd of afgegeven bij één van onze bestuursleden.

V De eersteling

Op donderdag 13 april jl. heb ik het genoegen mogen smaken om de eerste twee exemplaren van het boek "Twee parochies verenigd in Driehuis" aan te bieden aan pastoor Van der Vegt en aan burgemeester Boogaard als respectievelijk de geestelijk en de wereldlijk heer. Wij werden hiertoe zeer gastvrij ontvangen in het verzorgingscentrum Gerardus Majella. Alle lof hiervoor aan de directrice van het centrum mevrouw Vink en haar medewerksters. In deze aangename omgeving heb ik als voorzitter van de Stichting Proosdijer Publicaties een resumé gegeven van de totstandkoming van het boek. Ruim drie jaar van voorbereiding heeft geleid tot een schitterende uitgave. Allen die daaraan hebben medegewerkt, in de voorbereiding en in de uiteindelijke uitwerking, waren daarbij aanwezig.

De pastoor herinnerde tijdens zijn dankwoord aan een nog eerder gesprek met mij bij de paal op de grens tussen de voormalige gemeenten Mijdrech en Wilnis op het Driehuisplein. Wij waren het er beiden over eens dat deze geschiedschrijving over de parochie van Sint Jan een bredere verspreiding behoefde. Op dat moment was onze vereniging (nog) niet in staat een dergelijk geschiedwerk te verwezenlijken. Maar het is wel steeds in gedachten gebleven. Het heeft zelfs geleid tot de oprichting van de Stichting Proosdijer Publicaties

De auteur van het boek, Dick van Wees, bracht dank aan het bestuur van de Stichting Proosdijer Publicaties die hem onder leiding van de voorzitter in staat heeft gesteld deze publicatie mogelijk te maken. Steun heeft hij ook gehad aan Jan Rouwenhorst die de periode van 1960 – 2000 heeft beschreven.

Als voorzitter heb ik niet alleen Dick van Wees en Jan Rouwenhorst bedankt, maar ook de schrijvers en onderzoekers Joop Frankenhuizen, Paul de Klerk, Johan Klein, Bep Vermolen en Fred de Wit, welke laatste samen met Jan Akkermans gezorgd heeft dat het financieel mogelijk werd om tot deze uitgave te komen. Ook de sponsors hartelijk dank voor hun geldelijke bijdrage, evenals degenen die foto's en ander illustratiemateriaal ter beschikking hebben gesteld. In de laatste fase heeft de penningmeester van de Stichting Nico van Beek veel werk verricht voor het op goede wijze registreren van de boekenverkoop. Ook hiervoor alle lof.

Met het drinken van een glas champagne op het succes werd deze bijeenkomst gesloten.

Contributie 2000

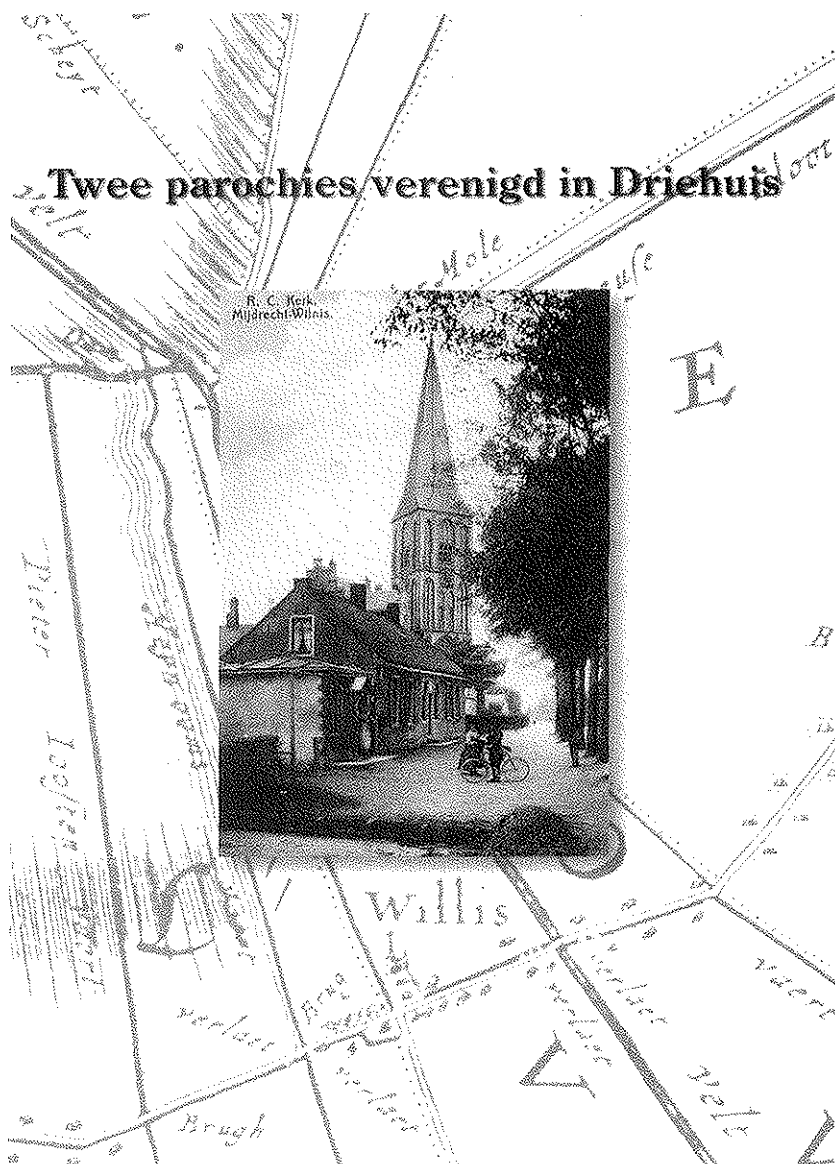
In februari hebben wij ter voldoening van de contributie 2000 aan alle leden een acceptgirokaart doen toekomen. Het merendeel der leden heeft reeds aan dit verzoek voldaan. Een klein aantal heeft echter de contributie nog niet voldaan. Dit zal zeker aan hun aandacht zijn ontsnapt. Wij verzoeken die leden nog voor de zomervakanties tot betaling over te gaan. Bij voorbaat onze hartelijke dank.

E Het blijkt dat de belangstelling voor onze vereniging nog steeds groeiende is. Door onze vermelding op het internet komen er uit het gehele land maar ook uit het buitenland reacties hetgeen zich uit in het aanmelden als lid van voormalige streekgenoten.

W Ook het verschijnen van het boek Twee parochies verenigd in Driehuis' heeft positief gewerkt op het ledental. Sinds het verschijnen van de maarteditie is het ledenbestand weer aanmerkelijk uitgebreid en konden weer twintig nieuwe leden worden ingeschreven.

U Op het moment dat we dit schrijven bedraagt het aantal leden 533. Wij heten de nieuwe leden van harte welkom in onze vereniging!

Z	A.H.A. Bon	Mjdrecht
	D. Fagon	Vinkeveen
	A. Hoonhout	Velserbroek
	J.P. de Jong	Amsterdam
	M. Th. J. Kokken	Vinkeveen
W	A.E. Kolenberg	Hengelo (Ov)
	R.C.M. Kolenberg	Gorle
	J.W. van der Meer	Wilnis
	I. van der Mik	Wilnis
D	L. Padmos	Voorschoten
	A. M. Rooze-van Schaik	Mijdrecht
	J.G. van Schaik	Mijdrecht
	Stichting Facto Non Verba	Wilnis
	Stichting Gerardus Majella	Mjdrecht
E	L. A. Stuit	Vinkeveen
	C. Verhoeff	Woerden
	L. Verhoek	Amstelhoek
	J.P.G.F. Versteijne	Mijdrecht
	M. van de Vliet	Vinkeveen
J	Th.G.J. Voorbij	Wilnis

Nu te koop!

Het schitterende boek Twee parochies verenigd in Driehuis' is nu voor f 42,50 te koop bij elke boekhandel in de Ronde Venen.

Dit boek bevat geen "pastoorsgeschiedenis". Het verhaal gaat over de parochiegemeenschap, de mensen wondend en levend rond het huis van God, de kerk. Hoe zij leefden en werkten in de samenleving van Mijdrecht en Wilnis krijgt minstens zoveel aandacht als de wijze waarop zij geloofden en baden.

Rampen troffen hen, momenten van grote vreugde beleefden zij gelukkig ook. Het kerkgebouw bood hen onderdak en de pastoor gaf waar nodig leiding aan zijn kudde. Dit boekwerk mag in geen enkele boekenkast ontbreken. Een uitgave van de stichting Proosdijer Publicaties

De afgelopen maanden ontvingen wij regelmatig complimenten over de inhoud en vormgeving van onze "Proosdijkoerier". Wij zijn hier blij mee omdat hieruit blijkt dat het blad goed wordt gelezen en het stimuleert de redactie om zich nog meer voor ons orgaan in te zetten. Een woord van dank mag zeker gegeven worden aan onze sponsors. Toen het decembern timer van vorig jaar door de aard van de artikelen aanmerkelijk meer pagina's ging bevatten, moesten wij een beroep doen op een aantal bedrijven om bij te dragen in de kosten.

Dit beroep was niet tevergeefs en wij zijn zeer dankbaar voor de spontane medewerking. Deze overtrof zelfs onze verwachtingen en hierdoor zijn we ook in staat om in de loop van dit jaar een themanummer uit te geven.

De uitgave van de "Proosdijkoerier" wordt niet alleen mogelijk gemaakt door de contributie onze leden maar ook door de geldelijke ondersteuning van de ABN-Amrobank Mijdrecht, Johnson Europe B.V. SC Mijdrecht, Korver B.V. Mijdrecht, Midreth B.V. Mijdrecht, Paul Reurings Beheer B.V. Mijdrecht, Rabobank De Ronde Venen en de Stichting VSB-Fonds De Ronde Venen. Veel van deze bedrijven hebben ook meegedaan aan sponsoring van het boek "Twee parochies verenigd in Driehuis" maar ook ons ledenblad ging hun ter harte.

Toch zijn we nog niet tevreden. Mogen wij u een voorbeeld noemen? In het lezersonderzoek, dat wij onlangs hebben gehouden, kwam naar voren dat men graag meer artikelen over Vinkeveen zou zien. Deze opmerking werd onlangs ook nog gemaakt door burgemeester Boogaard

bij de presentatie van het boek over de parochie in Driehuis. Er is echter een groot probleem. Het archief van Vinkeveen van voor 1813 is helaas verloren gegaan en met het inventariseren van het archief van na 1813 is men nog bezig. Wanneer we iets te weten willen komen over de periode in Vinkeveen van voor 1813 zal er onderzoek moeten worden verricht in het Utrechts Archief en in het Algemeen Rijksarchief in Den Haag. Deze onderzoeken vragen veel tijd en kosten ook meer geld. Men gaat nu eenmaal makkelijker met de fiets bij onze streekarchivaris Ton Hagen in het gemeentehuis op bezoek dan dat men de auto, bus of trein neemt voor een bezoek aan Utrecht of Den Haag. Bovendien kan men bij Ton Hagen elke

maandagavond ook nog terecht voor onderzoek. De redactie onderkent het probleem en zal er zo veel mogelijk aan doen om ook de vroegere historie van Vinkeveen aan de vergetelheid te ontrukken.

Wij zijn ons er ook van bewust dat bepaalde aspecten zoals de economische bedrijvigheid, de armenzorg en het onderwijs in De Ronde Venen onderbelicht zijn in onze publicaties. Hieraan wordt echter gewerkt. Tevreden zijn we dus niet en op onze lauweren rusten doen we evenmin. En voor suggesties houdt de redactie zich natuurlijk aanbevolen.

De website van de historische vereniging (www.histver-pl.nl) mag zich nog steeds in een groeiende belangstelling verheugen. Reacties komen soms uit een onverwachte hoek, veelal van mensen die het contact met de omgeving van De Ronde Venen kwijt geraakt zijn door verhuizing of emigratie en via dit nieuwe medium toch weer iets van hun eigen historie proberen terug te vinden. Ook uw reacties, vragen en mededelingen blijven welkom op het e-mail adres van de vereniging info@histver-pl.nl. Er zijn echter op het internet nog talloze andere initiatieven die voor de geïnteresseerden in historie van belang zijn. Onderstaand volgen hiervan enkele voorbeelden.

Zo onderhoudt het Algemeen Rijksarchief de website 'Geschiedenis On-line' (www.archief.nl/rad/). Naast algemene informatie over het archief, zoals openingstijden, mededelingen en overzichten van verzamelingen, wordt aandacht geschonken aan een aantal speciale thema's uit de Nederlandse geschiedenis. Verder kan vanaf de homepage een keuze gemaakt worden uit een aantal speciale onderdelen. Hiervan is onder de genealogen waarschijnlijk het GenLias project wel bekend. In dit project wordt ernaar gestreefd de burgerlijke stand van Nederland (geboorte-, huwelijks- en overlijdensregisters) in een on-line raadpleegbare bestand te krijgen. Hierbij is met de huwelijksakten is begonnen. Het GenLias project wordt echter door eigen succes geplaagd want sinds een aantal maanden tijd is de site geregeld voor kortere of langere tijd onbereikbaar, waarschijnlijk door problemen met de capaciteit.

Daarnaast kan vanuit de homepage gekozen worden voor ArchiefNet. Hier wordt een overzicht geboden van de op

internet aanwezige (rijks)archieven en vermeld wat voor soort informatie door deze archieven op het net wordt aangeboden. Als derde onderdeel kan de informatie van de werkgroep Digitale Duurzaamheid genoemd worden, die aandacht besteedt aan de nieuwe eisen die de huidige, veelal geheel niet meer op papier aanwezige informatie stelt ten aanzien van archivering.

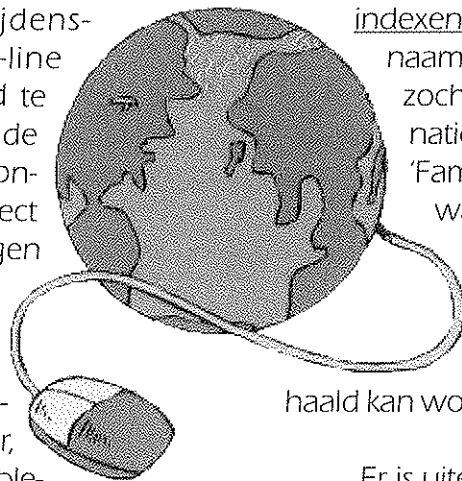
Een vrij nieuwe site is van het Meertens Instituut (www.meertens.nl). Dit instituut doet onderzoek naar de verscheidenheid van taal en cultuur in Nederland. Een interessant onderdeel van deze site is de Nederlandse Familienamen Data-bank (NFD). Hier kan van een groot aantal Nederlandse familienamen informatie over ontstaan en verspreiding van de naam opgevraagd worden.

Een goed startpunt voor on-line informatie is de website 'Digitale Bronbewerkingen Nederland en België' (geneaknowhow.net/digi/bronnen.html), die onderhouden wordt door Herman de Wit. Op deze site wordt per provincie een overzicht geboden van de op internet, bulletin board systemen (BBS) en CD-ROM beschikbare broninformatie op historisch en vooral genealogisch gebied.

Speciaal voor de genealogen tot slot nog twee aanraders. Ten eerste 'NedGen Genealogie Zoekmachine' (nedgen.netsystem.nl/indexengnew.html), waarmee op familienaam naar genealogische informatie gezocht kan worden. Ten tweede de internationale website van de Mormonen 'FamilySearch' (www.familysearch.org), waarmee genealogische informatie opgevraagd en zelfs in GEDCOM-formaat (geschikt voor rechtstreekse verwerking in de meeste genealogieprogramma's) opgehaald kan worden.

Er is uiteraard nog veel meer te vinden op het internet dan hier in kort bestek vermeld kan worden. De genoemde adressen kunnen hopelijk als beginpunt bij uw eigen speurtocht gebruikt worden.

J.M. Klijn

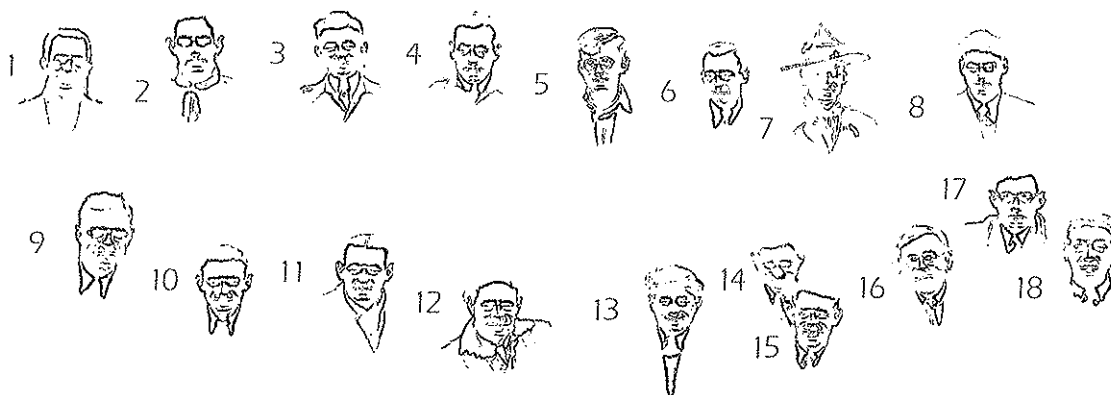
Dorpshistorie in beeld ⁽²⁾

door J.M. Klijn

Op de foto in de vorige aflevering zijn verschillende reacties ontvangen, o.a. van de heren A. Turkenburg en Scholten uit Vinkeveen, A. Verhaar uit Amstelhoek, J. Bader uit Harmelen, Ka Hamme uit Mijdrecht en W. de Graaff. Niet alle personen zijn echter herkend, waarschijnlijk vanwege het feit dat een groot aantal afkomstig was van buiten De Ronde Venen. Vlak na de oorlog bestond het verkennersdistrict 'De Vechtstreek' van de Katholieke Jeugdbeweging uit de plaatsen Maarssen, Breukelen, Loenersloot, Abcoude, Vinkeveen, Mijdrecht/Wilnis, Vleuten en Haarzuilens. Ook Uithoorn, voor de herindeling van 1955 behorend tot het bisdom Utrecht, maakte hiervan deel uit.

De foto is gemaakt op 20 maart 1946 te Breukelen. De groep in Breukelen had haar onderkomen op de zolder van het naast de katholieke kerk gelegen parochiehuys (nu staat er een bejaardentehuis). Ongeveer eens per maand kwamen de leiders uit het district daar bijeen voor een zogenaamde St. Janstraining om de vaardigheden te leren die men op de verkenners moest overbrengen.

Verder werden herkend Tinus Koeleman (nr. 1), hopman uit Uithoorn, mogelijk Janus de Jong (nr. 8) uit Wilnis, Meester Jute (nr. 9) hoofd van de school in Breukelen, Jaap van Rijn (nr. 10) uit Vinkeveen, Gerard of Harry (?) van Nieuwkerk (nr. 13), vaandrig uit Wilnis, Frans van der Sluis (nr. 15) uit Breukelen of Maarssen, Wim de Graaff (nr. 17), hopman uit Mijdrecht en Jan Klijn (nr. 18), vaandrig uit Wilnis.

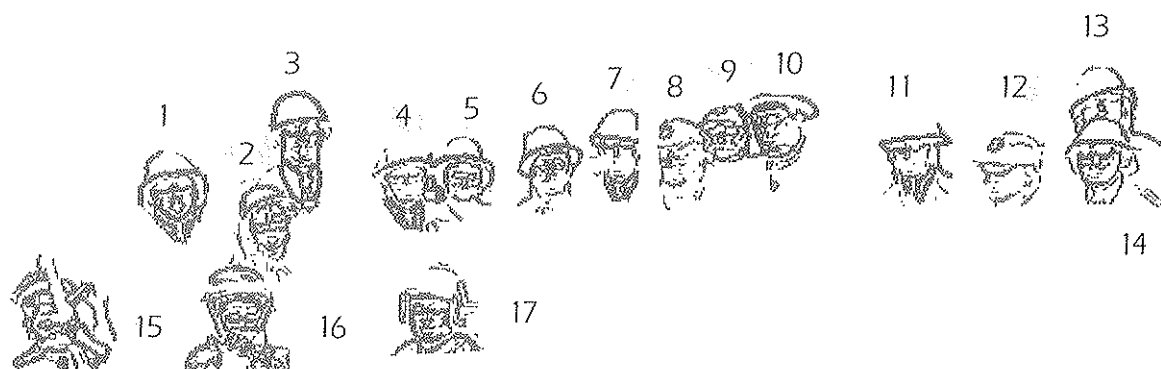
Het district stond onder leiding van een districtscommissaris, toentertijd de heer Verheggen uit Breukelen, die waarschijnlijk ook op de foto staat. Later is hij opgevolgd door Guus van Steijn uit Utrecht (nr. 4), die ten tijde van de foto hopman was van één der troepen van de dr. Ariënsgroep te Maarssen. Nummer 14 is Jo Kuijper, hopman van één der troepen van de St. Aloysiusgroep in Vinkeveen. Ko Pappot (nr. 16) was vaandrig bij de troep van Jo Kuijper.

De 'opgave' voor dit kwartaal is een foto van een groep plaatselijke leden van de Bescherming Bevolking (B.B.). De B.B. was een hoofd-afdeling van het directoraat-generaal voor openbare orde en veiligheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Zij had taken op het gebied van de bescherming van de bevolking tegen de onmiddellijke gevolgen van oorlogsgeweld of een nationale ramp. Deze taken werden uitgevoerd door een kern van ambtenaren met hulp

van een groot aantal vrijwilligers. De organisatie werd officieel opgeheven in 1985. De taken zijn sindsdien geregeld deels in de brandweerwet en deels in de rampenwet.

De foto is gemaakt eind jaren '50, waarschijnlijk in Mijdrecht. De man met hoed is de burgemeester van Mijdrecht en Wilnis dr. J. van der Haar, maar wie zijn de andere personen? Uw reacties zijn weer welkom bij: J.M. Klijn, Windmolen 2, 3642 DB Mijdrecht, tel. 0297-281074

De boedelveiling van de schout

door Fred de Wit

In de vroege morgen van dinsdag 10 april 1821 was het bijzonder druk in Mijdrecht. Vooral in de Dorpsstraat en in de omgeving van het huis waar de schout had gewoond. De schout, Henricus Abraham Van Doorn Van Noordscharwoude, was het jaar daarvoor, op 3 november 1820 overleden. Hij woonde midden in het dorp in een riant huis met zowel aan de achterzijde als aan de overkant van de straat een prachtige tuin. Het huis, nu Dorpsstraat nummer 23, heeft de tand des tijds goed doorstaan en is thans in gebruik als woning en kantoor van de familie Koedam nadat het daarvoor nog drie generaties notarissen en een architect had gehuisvest.

De eerste burgemeester van Mijdrecht

Van Doorn was de eerste, door Koning Willem I benoemde, burgemeester van Mijdrecht. Hij was vrij plotseling overleden, want op 20 oktober had hij nog de gemeenteraad voorgezeten. Voor vele ingezetenen van het dorp kwam zijn dood volkomen onverwacht. Hij was niet alleen bekend in Mijdrecht maar ook in omliggende dorpen zoals Wilnis, Westveen en Oudhuizen waar hij eerder schout was geweest. In de regio bezat hij boerenhofsteden, weilanden en veenlanden die bestemd waren voor de turfwinning.

Verdriet was Van Doorn niet bespaard gebleven want zijn eerste vrouw, Hillegonde Slegt, stierf na vier jaar huwelijk. Zij moest nog 28 jaar worden. Zeven jaar na het overlijden van zijn eerste echtgenote trouwde hij met Catharina Maria Klaus. Na 18 jaar huwelijk werd hij weer weduwnaar en bleef alleen achter in het grote huis want beide huwelijken bleven kinderloos. De uitvaart van de schout konden de Mijdrechtse dorpelingen zich nog goed herinneren want dit gebeurde met de nodige pracht en praal. Het langstrekken van de rouwstoet duurde uren en de begrafenis-kosten bedroegen maar liefst f 760,05. Voor die tijd was dit een geweldig bedrag want een onderwijzer verdiende toen f 150,— per jaar. Die kosten wisten de dorpelingen natuurlijk niet. Dat bedrag was alleen de erfgenamen en de

executeurs van het testament bekend. Wat later bleek bij de afwikkeling van de boedel toen de memorie van aangifte voor de belastingen moest worden opgemaakt. De schout en zijn overleden echtgenoten werden niet begraven in de Hervormde kerk te Mijdrecht of op het nabij gelegen kerkhof maar in de Noorderkerk te Amsterdam. Volgens sommigen wel vreemd want Van Doorn was toch een lidmaat van de Mijdrechtse Hervormde kerk geweest. De motieven voor die keuze zijn onbekend. In de Franse tijd van 1795-1812 werd het begraven in kerkgebouwen meer en meer bemoeilijkt en in 1813 kwam er zelfs een verbod.

Na de nederlaag van Napoleon en het vertrek van de Fransen werd dit verbod weer opgeheven. In 1825 werd bij Koninklijk Besluit het begraven in kerken en binnen de bebouwde kom verboden. Vanaf 1829 werd dit besluit van kracht. In de Noorderkerk werd hier behoorlijk van afgeweken want in 1865 werden er nog mensen ter aarde besteld. De zerken in de Noorderkerk hebben een afmeting van 71 x 198 centimeter en variëren van 15,18 tot 20 centimeter in lengte en breedte.

Nieuwsgierige dorpelingen

De drukte in het dorp werd niet alleen veroorzaakt door de inwoners maar ook door velen die van elders kwamen want in Amsterdam en in andere grote plaatsen was door middel van advertenties in de couranten en via aan-

plakbiljetten bekend gemaakt dat op 10 april 1821 en de volgende dagen te 9 uur te Mijdrecht een boedelveiling zou worden gehouden ten sterfhuize van de overleden schout Van Doorn Van Noordscharwoude. In de publicaties werd aangegeven dat geveild zouden worden: *"mobile goederen, kleederen, lijnwaden en juwelen, kostbaarheden en andere goederen ten verzoeken van de erfgenamen"*.

Nieuwsgierig waren de dorpingen ook. Zij hadden van de dienstmeid Alida de Boer, de tuinman Gerrit Klaverstein en anderen die bij de schout over de vloer kwamen, wel eens gehoord dat het huis prachtig was gemeubileerd en dat hij veel boeken bezat. Nu konden ze al dit schoons met eigen ogen zien en er zelfs een bod op doen. Waarschijnlijk was dit maar aan een enkeling uit het dorp, die kapitaalkrchtig genoeg was, voorbehouden. Nieuwsgierig waren vooral de jonge meisjes naar de juwelen van de vrouw van de schout. Als die namelijk in het dorp wandelde, werd met afgunst gekeken naar de mooie kleren die ze aanhad en de juwelen die ze droeg. Voor welk bedrag zouden zij nu worden verkocht en wie zou ze straks gaan dragen? Een tikkeltje weemoed was er ook. De schout woonde midden in het dorp en regelmatig kwamen er bezoekers die hem wilden spreken. Sinds enige maanden is het na het overlijden van de schout rustig geworden. Zijn schoonzuster, Maria Van Dijk, die getrouwd was met Albertus Jan Klaus, de schout van Wilnis en Oudhuizen had weliswaar het huis geërfd maar de toeloop was toch minder geworden. Dit kwam omdat de koning als opvolger van Van Doorn, Jacob Verdam had benoemd die zich tegenwoordig burgemeester laat noemen. Van Doorn tekende zijn brieven ook wel als burgemeester van Mijdrecht maar iedereen kende hem nog als de schout, de benaming die hier voor veelal werd gebruikt. Verdam woonde met zijn vrouw en maar liefst 8 kinderen een paar huizen verder in de Dorpsstraat. Hij was een echte Mijdrechtenaar want hij was hier geboren en eigenaar van diverse percelen grond. Voor zijn benoeming tot burgemeester was hij griffier van het vredegerecht. Vandaar dat we zijn naam in de officiële stukken over de veiling tegenkomen. In 1850 werd hij ook nog be-

noemd tot burgemeester van Wilnis en Oudhuizen. Hij was toen 76 jaar oud. Een jaar later legde hij echter deze functies neer.

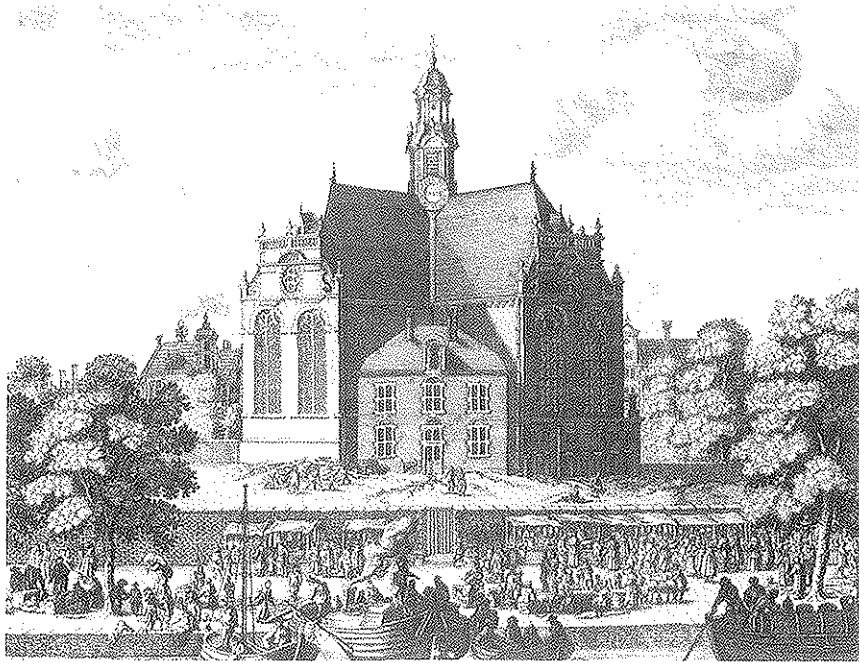
Een dorp vol vreemdelingen

De vreemdelingen waarvan er velen uit Amsterdam waren gekomen om een bod op de boedel te doen, konden de woning waar de boedelveiling plaats zou vinden gemakkelijk vinden want het was het enige voorname huis in het dorp. Het moest wel een groot pand zijn want er waren maar liefst vier verkoopdagen om alles te veilen. Er waren geïnteresseerden met paard en wagen gekomen om de gekochte spullen direct mee te nemen. Sommigen waren met de marktschipper Klaas Van Buren meegevaren die met zijn beurtschip volgens instructie van het gemeentebestuur op vaste tijden vanaf de Bruggesloot van Mijdrecht naar Amsterdam en Utrecht moest varen. In de roef was ruimte voor twintig personen dus de schipper en zijn knechten zullen er wel extra inkomsten door ontvangen hebben. Ook al omdat natuurlijk een groot aantal geveilde goederen naar Amsterdam en Utrecht gebracht werden. Want wat moesten de mensen hier met een hemelbed? De meeste inwoners van Mijdrecht waren al blij als ze geld genoeg hadden om het eten voor de eerstvolgende dagen te kopen. Tussen de vreemdelingen die op de veiling kwamen waren ook enige joden die opvielen omdat zij zich toch iets anders kleedden dan de anderen. Zouden zij op deze veiling attent gemaakt zijn door de jood Heijmans die hier in het dorp een bank van lening had? Ook de logementhouder profiteerde van de drukte want er moest toch ook nog gegeten en geslapen worden en als er koopjes waren gekocht dan wilde de koper nog wel eens in een gulle bui een rondje weggeven.

Regels voor de veiling

De veiling zelf was aan speciale regels gebonden. Dit werd nog eens duidelijk gemaakt in het door Jacob Verdam opgemaakte protocol, dat als volgt luidde:

"In het jaar 1821, op dinsdag 10 april des voormiddags te Mijdrecht ten sterfhuize van de

De Noorderkerk te Amsterdam, waar Van Doorn werd begraven (gravure uit 1640)

Weledel Geboren Heer Henricus Abraham Van Doorn Van Noordscharwoude, in leven laatst Schout van Mijdrecht, gewoond hebbende en op 3 November 1820 te zijnen huize nummer 97 te Mijdrecht overleden. Compareerden (verschenen) voor ons Jacob Verdam, Griffier van het Vredegerecht van het Kanton Mijdrecht in het Arrondissement Utrecht en in tegenwoordigheid van twee nabenoemde getuigen: Vrouwe Laurentia Françoise Christina Verster de Balbian, huisvrouw van den Weledele Gestrengen Heer Jan Godard Van Doorn, Gepensionneerd Kapitein wonende te Empel, bij 's Hertogenbosch in qualiteit als speciale gemachtigde van denselven haren man vermogens procuratie op den eersten April 1821. Mitsgaders (Alsmede) Maria Van Dijk Van Noordscharwoude, huisvrouw van en geadsisteerd door den Weledel Gestrengen Heer Albertus Jan Klaus, Schout van Wilnis en Oudhuizen en ontvanger der directe belastingen te Mijdrecht en aldaar woonachtig. Maria Van Dijk en Jan Godard Van Doorn zijn erfgenamen bij testament van 18 November 1817 ten overstaan van de notaris Adrianus Verdam door overledene bij akte op den 13 October 1818 ten overstaan van de te Nieuwkoop residerende Notaris Joannes Swillens gepasseerd zijnde executeuren zijn geregistreerd Adriaan Verdam, notaris te Mijdrecht en Pieter Portielje Abrahamszoon koopman te Amsterdam"

Vervolgens gaf de notaris in een aantal notities aan op welke wijze de veiling plaats moest vinden en waaraan ieder zich diende te houden. De erfgenamen verklaarden zich hiermede akkoord door middel van het plaatsen van hun handtekening.

De veiling

De ingebrachte goederen werden geveild in vier dagen. De voorwerpen waren zodanig gerangschikt dat de koper alleen aanwezig hoefde te zijn op de dag dat het artikel waarvoor hij interesse had geveild werd. De kopers waren allemaal mannen, want behalve mevrouw Van Doorn-Verster

ter de Balbian en mevrouw Klaus-van Dijk bracht geen enkele vrouw een bod uit.

Allereerst werd door de veilingmeester wat klein spul aangeboden. Het bracht weinig op en het totaalbedrag tikte daarom ook niet aan. Men moet echter wel bedenken dat men toen voor een gulden heel wat kon kopen en dat men tot de zeer rijken werd gerekend als men een paar duizend gulden bezat. Het kleine spul werd in de toenmalige taal van de veiling "rommeling" genoemd. Ene Albert Gaskamp kocht voor f 1,60 wat houtwerk, tonnetjes, duigens, brandhout, kozijnen en een viskom. Dokter De Bruijn, niet te verwarren met de huisarts, die later in Mijdrecht een praktijk had, kocht voor f 1,60 twee kwispedoors en een kan. Levie Polak kocht wat porselein voor drie kwartjes en Mozes Levysohn werd de eigenaar van een koperen doofpot en een schoorsteenmantel waarvoor hij totaal f 11,60 betaalde. Waarschijnlijk zullen deze artikelen op een of andere Amsterdamse markt een nieuwe eigenaar hebben gekregen. De Mijdrechtse scheepsbouwer Willem Stoffberg kocht een houten chiffonière (ladenkast) voor een bedrag van f 31,—. De joodse kooplui zagen nog meer handel want Mozes Levysohn kocht ook een bonte pels, Elias Joseph Heijmans een fraai tafelservies en L. Polak betaalde voor twee sauskommen f 1,40.

Het waren niet alleen de joodse kooplui die boden maar ook de notabelen uit Mijdrecht en Wilnis zoals Jakob van der Does, Adrianus Verdam, dokter De Bruijn, Klaas van Wieringen en Albertus Jan Klaus toonden belangstelling. De laatstgenoemde kocht een kapitale zilveren spiegel in een zwaar vergulde lijst voor *f* 31,—.

Ieder was verbaasd dat er zulke grote hoeveelheden glas, porselein en aardewerk tot de boedel behoorden. Op het eind van de eerste veilingdag werden schilderijen, tekeningen, portretten waarop dames waren afgebeeld, en prenten geveild. Klaas Van Wieringen mocht zich voor *f* 0,30 de trotse eigenaar noemen van een op doek geschilderd stuk met een ebbenhouten lijst, voorstellende Andromeda, dochter van de Ethiopische koning Kepheus, die aan een rots was vastgebonden. Voor een bedrag van *f* 6,80 werd Klaas Altes eigenaar van twee panelen naar Jan Steen. Op het ene was een gezelschap drinkende boeren afgebeeld. Op het andere figureerde een boer die zijn pijp opsteekt aan een comfoortje dat door een vrouw wordt vastgehouden. De eerste veilingdag eindigde 's avonds om zes uur en had inclusief het bedongen opgeld *f* 1336,60 opgebracht.

De tweede verkoopdag

Deze begon evenals de vorige dag eveneens om negen uur. De eerste kavels waren de boeken van de schout. Harm Van Duren kocht voor *f* 0,70 de "Groot Atlas van de Provincie Utrecht" en S. Alter kocht een statenbijbel uit 1702 in een lederen band met koperen hoeken en sloten voor de prijs van *f* 3,—. Hij werd eveneens eigenaar van een boekwerk waarin de bekende 18de eeuwse historicus Jan Wagenaar, in drie delen de geschiedenis van Amsterdam beschreef. Hij betaalde hier *f* 4,— voor. Enige jaren geleden bracht zo'n boek bij een veiling in Amsterdam *f* 1000,— op. Eveneens van Jan Wagenaar werd de "Vaderlandsche Historie" geveild. Van de 21 delen ontbraken echter de eerste twee delen. Alle werken van Joost Van Den Vondel brachten *f* 9,25 op en Jacobus Kerkhof betaalde voor het "Groot Placaatboek Van Utrecht" *f* 0,30. Gerrit Franken betaalde niet meer dan *f* 0,80 voor een prachtige statenbijbel van juchtleer. Van Doorn bezat een groot

aantal kerkelijke boeken maar de interesse hiervoor was minimaal waardoor ze weinig opbrachten. Ook voor het boek "De Nederlandse Geschiedenis van 1521 tot 1713 in een leren band was nauwelijks animo. Voor een bedrag van *f* 0,45 ging het in andere handen over.

Vervolgens kwamen de juwelen aan de beurt waarbij vooral de opkopers met bekende joodse namen hun slag sloegen. Elias Jozef Heijmans kocht een armband met 88 grote en kleine diamanten voor *f* 400,—. Voor een vrouwenring op blauw email met in het midden een grote briljant en daaromheen 70 diamanten betaalde hij *f* 78,—. Bovendien kocht hij nog een ring met 30 diamanten voor *f* 155,—. Van een set oorknoppen die omschreven werden met 106 grote en kleine diamanten met twee zilveren stiften, die als haarspeld kunnen dienen, werd L.S van Praag de nieuwe eigenaar. Hij moest hiervoor wel *f* 220,— neertellen. Goedkoper uit was S.J. Samson die voor een doekspeld met 23 grote als kleine heldere diamanten *f* 35,— neertelde. Verder kwamen nog een grote hoeveelheid goud en zilverwerk aan de beurt waaronder dameshorloges en zakhorloges.

Op de tweede dag werden ook de vrouwenkleren geveild. Het leek wel of een complete kledingzaak werd verkocht. Allereerst de mooiste japonnen, gemaakt van satijn en andere stoffen, jassen, jakken en rokken. Het was onmogelijk de aantallen allemaal op te noemen, maar bij een telling bleek dat de vrouw van de schout de keus heeft gehad uit 52 paar sokken en 61 rokken. Wanneer ze met haar man uitging, kon ze nooit tegen hem zeggen: "ik heb niets om aan te trekken". Mede door de verkoop van de juwelen was het financiële resultaat van de tweede dag hoger dan de eerste dag. Totaal werd voor *f* 2235,40 geveild.

De derde en de vierde veilingdag

De opbrengst hiervan was niet ongunstig en zelfs hoger dan de vorige dagen. De veilingmeester kon uiteindelijk een bedrag van *f* 5420,80 noteren, hoewel het op de derde dag niet de aller duurste stukken betrof die geveild werden. De hoogte van het bedrag werd vooral

bepaald door de enorme aantallen die aangeboden werden. Men vroeg zich af hoe het eigenlijk mogelijk was dat zulke grote hoeveelheden allemaal in het huis opgeborgen waren. De schout en zijn vrouw konden ze onmogelijk allemaal gebruikt hebben. En waarom dit allemaal bewaren als je ze toch niet gebruikt? Het betrof linnengoed zoals damasten servetten, handdoeken, tafellakens, beddelakens en slopen. Daarna kwamen de tapijten, lopers, vloerkleden, dekens, matrassen en kussens aan de beurt.

Vrijdag, 13 april, was de laatste veilingdag. Een kinderbedje bracht *f* 8,— op. Ook voor de vijf ledikanten was nog belangstelling evenals voor het eikenhouten kantoorburo waarvoor Antonie Verdam *f* 11,— betaalde. Een Friese hangklok met koperen gewichten verwisselde voor *f* 5,40 van eigenaar. Zo ging het ook met een kanariekooi, een hondemand en de vliegenkast. De opbrengst van de laatste dag van de veiling was *f* 1731,50, dus aanmerkelijk minder dan de voorafgaande dag. Maar toch mochten men niet ontevreden zijn want de totale opbrengst van alle veilingdagen bedroeg *f* 9817,15. Daarbij kwam nog een opgeld van *f* 907,15 zodat in de kas van de veilingmeester een bedrag van *f* 10.724,30 aanwezig moest zijn. De eindafrekening moet heel wat telwerk hebben gekost omdat toen niet zoals nu met pinnen en cheques betaald kon worden.

Na de veiling keerde de rust in het dorp terug. Met belangstelling hadden de dorpingen gevolgd hoe het ene voorwerp na het andere het huis verliet. Zo konden ze nog voor een laatste keer een blik werpen op de inboedel en zich vergapen aan al het schoons dat nu voorgoed hun dorp verliet. De vreemde bidders vertrokken en vooral de joodse opkopers moesten haast maken want op vrijdagavond ging de sabbath in en dan moesten ze weer thuis zijn. De logementhouder kreeg het ook weer rustig. Maar er werd natuurlijk nog dagenlang over de veiling nagepraat.

De dorpingen hadden de voorafgaande dagen veel gezien en gehoord maar ze wisten lang niet alles. Natuurlijk wisten ze dat Van Doorn eigenaar was van het prachtige pand met huis-

nummer 97 midden in het dorp, waar hij woonde en een grote staat voerde. Zij wisten eveneens dat hij eigenaar was van het daarnaast gelegen huis nummer 98 dat bewoond werd door J. H. Rijnbeek en het aan de andere kant gelegen huis nummer 96 waar Willem Kraanhoven en Leendert Spijker woonden. Hiernaast was op nummer 95 nog het koetshuis en de paardenstalling dat de schout eveneens verhuurd had. En even verderop het huis waar Cornelis Jongeneel woonde. Onbekend waren zij echter met het feit dat de schout ook nog voor de helft eigenaar was van een suikerraffinaderij, genaamd "De Groote Zilverberg" met een woonhuis aan de Nieuwe Zijds Voorburgwal, achter het Burgerweeshuis te Amsterdam. Van de vele dorpingen die in Mijdrecht op Bozenhoven, Hofland en in Wilnis en Oudhuizen hofsteden, weidegrond of veenland huurden, hadden zij wel het een en ander gehoord. Aan wie zouden deze mensen in het vervolg de pachtsom moeten betalen of zou er de mogelijkheid bestaan dat zij op een voordelige manier in het bezit van het gehuurde konden komen? Er is in het dorp veel gegist en gefantaseerd. De enigen die de precieze gang van zaken wisten waren de ambtenaren op het kantoor in Woerden die de memorie van successie kenden, de notaris en natuurlijk de erfgenamen.

Volgens het testament dat de schout in 1817 had gemaakt legateerde hij allereerst geldbedragen aan zijn broer Jan Godard van Doorn (1770-1831) en aan twee neven en een nicht. Vervolgens had hij tot zijn erfgenamen benoemd, elk voor een derde gedeelte, zijn zuster Elisabeth Cornelia van Doorn (1761-1820), die gehuwd was met Unico Wilhelm Teutonicus Cazius te Utrecht, zijn broer Jan Godard van Doorn die, nadat hem als Oranjegezind officier ontslag was verleend uit het Staatse leger, in 1795 trouwde met Françoise Christina Verster de Balbian (1773-1856) en zijn schoonzuster Maria van Dijk die getrouwd was met de Wilnise schout Albertus Jan Klaus. Zij verkreeg tevens de heerlijkheid Noordscharwoude met alle rechten en baten. Kennelijk had de schout bij het opstellen van het testament voorzien dat zijn zuster Elisabeth Cornelia wel eens spoedig zou kunnen komen te overlijden, want hij had aangegeven dat, wanneer dit zou gebeuren, het aandeel van zijn zus-

ter op de andere twee erfgenamen zou moeten overgaan. Elisabeth overleed in juli 1820 enige maanden voor de schout. Vandaar dat de erfenis niet in drie delen maar in tweeën werd verdeeld.

De onroerende goederen waren al op 27 februari 1821 door notaris Joannes Swillens uit Nieuwkoop geveild. Hieronder bevond zich een stuk land gelegen in Demmerik en Oudhuizen, dat gehuurd werd door Joost Samsom. Deze wist de grond later in eigendom te verkrijgen en

zijn nakomelingen hebben hier tot de ruilverkaveling in de jaren '60 van de vorige eeuw nog het boerenbedrijf uitgeoefend. Daarna zijn ze vertrokken naar de Gagelweg in Wilnis. De overige boerderijen en schuren waar het om ging bestaan niet meer. De stukken land nog wel. Wat is hier van geworden? Wie is de huidige eigenaar? Het is mogelijk om hier achter te komen. Een leuk, maar wel een arbeidsintensief werk voor degene die hier een studie van wil maken. Welk lid van onze vereniging voelt zich hiertoe geroepen?

Geraadpleegde bronnen:

- *Memorie van Overlijden van het kantoor Woerden 1821 Rijksarchief Zuid-Holland.*
- *Veilcedule A.van Doorn Rijksarchief Utrecht Vrederegerecht Mijdrecht 394-6 map 4.*
- *Gemeentearchief Mijdrecht Raadsnotulen en overlijdensakten 1820.*
- *Gemeentearchief Amsterdam Grafboek Noorderkerk 378 NOK.*
- *De Noorderkerk in Amsterdam door Walter Kramer. Waanders Uitgevers Zwolle.*

Stichting Projecten De Nieuwe Kerk te Amsterdam

'De weg naar de hemel' (Eén tentoonstelling op twee locaties)

Van 16 december 2000 tot en met 22 april 2001 zal in De Nieuwe Kerk te Amsterdam en in Museum Catharijneconvent te Utrecht de tentoonstelling *De weg naar de hemel* te zien zijn. Deze tentoonstelling over reliekverering in de Middeleeuwen is speciaal voor deze twee instellingen samengesteld door gastconservator prof. dr. Henk van Os. Voor het eerst in Europa wordt er een grote overzichtstentoonstelling gewijd aan de vorm en de functie van middeleeuwse reliekhouders.

Het kostbaarste van de Middeleeuwen

Relieken van Jezus, Maria en heiligen waren essentieel voor de middeleeuwse gelovigen, omdat ze goddelijke kracht bezitten. De gelovigen hadden er veel voor over vlakbij de relieken te komen en ondernamen daartoe pelgrimages. Hoe dichterbij, hoe beter, want het leven was zo onzeker dat God in de buurt moest zijn. En in de relieken, de stoffelijke resten van heiligen, kwam God het meest nabij. De relieken (botten, houtsplinters, stukken textiel, etc.) zien er vaak onooglijk uit, maar worden imposant door de prachtige houders waarin ze werden opgeborgen. Voor de vervaardiging van de houders werden de beste kunstenaars gevraagd en werden de duurste materialen gebruikt; voor het heilige was immers het kostbaarste niet kostbaar genoeg. De reliekhouders blinken uit door hun sublieme edelsmeedkunst, een kunst die in de Middeleeuwen hoger stond aangeschreven dan de schilderkunst.

Eén tentoonstelling, twee locaties

De tentoonstelling bestaat uit twee delen die samen één geheel vormen. In De Nieuwe Kerk is de internationale ontwikkeling van reliekhouders in de Middeleeuwen te zien. In Museum Catharijneconvent ligt het accent op de reliekverering en de geschiedenis van de relieken uit de Lage Landen. De bruiklenen zijn onder andere afkomstig uit het Rijksmuseum te Amsterdam, de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag, de Hermitage te Sint Petersburg, het Musée National du Moyen Age en het Musée du Louvre in Parijs. Om het bezoek aan beide locaties te vergemakkelijken, zal een soort pelgrimage tussen De Nieuwe Kerk en Museum Catharijneconvent worden ontwikkeld.

Prof dr. Henk van Os is oud-directeur van het Rijksmuseum en thans hoogleraar Kunst en Samenleving aan de Universiteit van Amsterdam. Sinds zijn vertrek uit het Rijksmuseum in 1996 werkt hij aan de voorbereiding van deze tentoonstelling. De vormgeving van de tentoonstelling is in handen van Wim Crouwel, voormalig directeur van Museum Boijmans van Beuningen, die in 1993 de inrichting verzorgde van de tentoonstelling *De Dageraad van de Gouden Eeuw* in het Rijksmuseum te Amsterdam.

Voor 33 gulden kwam de beul uit Utrecht

door Dick van Wees

Soms spreken de mensen over de “goede oude tijd”. Maar was het vroeger wel altijd “goed”? Wie echt in het verleden duikt, weet wel beter. Graag zeggen we dat de tijden veranderd zijn, maar dat is eigenlijk niet juist gezegd. Niet de tijd, maar de mensen zijn veranderd. In dit artikel, dat gaat over het recht in de achttiende-eeuwse Wilnise samenleving, blijkt het duidelijk.

Halsheer

Voor de ‘stomme’ zonden wachtte de beul met het zwaard, wie haar pas geboren kind, onecht en ongewenst, uit pure wanhoop doodde, werd aan de paal gebonden en geworgd. Zo was het goed, zo hoorde het. Tegen deze vonnissen was geen beroep mogelijk. Had de Hoge Rechtbank in Mijdrecht uitspraak gedaan, dan werd binnen 24 uur het vonnis voltrokken. In de wintertijd was dit misschien een meevaller te noemen, want de kerkers in het Proostenhuis waren onverwarmd.

Als er een misdaad was gepleegd, kwam de baljuw te Mijdrecht in actie, namens de Proost zocht hij de dader, daarbij geholpen door de Schout en zijn dienaren. Vervolgens zat hij de rechtbank voor en sprak hij recht. De Proost was “halsheer”, dat wil zeggen dat hij het recht had de doodstraf op te leggen en te laten uitvoeren. Was het zover, dan liet hij de beul van het Hof te Utrecht overkomen. Deze hoefde niet al zijn attributen mee te nemen: galg, rad en worgpaal waren aanwezig in Mijdrecht. Zijn zwaard nam hij wel mee. De beul was een gerespecteerd man en hij werd goed betaald voor zijn diensten: *“Voor een delinquent het hoofd af te slaan, hetsy met het swaard of met de bijl, ofschoon op een rad gebonden, voor hem en sijnen dienaer, daaronder begreepen het schoonmaeken van het swaard of bijl, het leeveren van touwen en bindlijnen en den gevangenen meede in bewaarender hand onder het gewigt te houden, boven de vacatie van drie gulden dartig gulden”*.

“Voor het radbraken van een delinquent, denselven het hoofd af te houwen, met het aanslaan van knuppelen of het rad te setten, het

hoofd op de pin vast te maken, en wat verder daaraan dependeert soo voor hem als voor synen dienaar, boven de vacatie van een dag ad drie gulden, vijftig guldens”. Worgen, ophangen en onthoofden waren gelijk geprijsd.

Straffen deed men toen nog niet om te corrigeren. Voor de brave dorpsbevolking moest het duidelijk zijn: misdaad loont niet. Daarom werd het lijk van de veroordeelde op een rad geplaatst en het hoofd daarboven op een ijzeren pin. Het galgenveld was de plek bij uitstek waar iedere vader zijn kinderen kon tonen waartoe je niet moest opgroeien. Zo zullen de Wilnise vaders elke keer dat er een executie was, naar het Proostenhuis gegaan zijn. Zeker, wanneer een dorpsgenoot moest ‘hangen’

Wilnise zaken

Maar zelden waren dorpsgenoten betrokken bij een ernstige misdaad. Soms een vechtpartij, waarover straks, af en toe een geval van overspel. De laatste soort misdaad zou nu niet of nauwelijks meer voor de rechter komen en zeker niet in het openbaar behandeld en bestraft, maar twee eeuwen geleden dacht men daar anders over. Diefstallen werden vergeleken met nu zwaar gestraft: in december 1795 werd Cornelis Blom uit Wilnis veroordeeld tot geseling, zes jaar varen in ‘lands dienst om zo geld voor zijn vrouw en kinderen te verdienen, en na die zes jaar voor eeuwig uit de Proosdijlanden verbannen, dit alles voor het stelen van houten kuipen bij molenaar de Rooi en van enkele manden turf. Vergeleken met Jan Kat had Blom nog geluk, want Jan werd in 1772 voor het stelen en gappen -hij deed het al vanaf zijn tiende jaar!- veroordeeld tot de doodstraf met het koord,

waarna zijn lijk publiekelijk aan de galg zou blijven hangen ter afschrikking. Isaac Soedeman had zich met zijn gezin gevestigd in Wilnis en verdiende de kost met de handel in onder andere oude metalen. Als jood was hij een buitenbeentje in het dorp.

Aagje en Jan Hogerwerf hadden een huwelijk, waarin het kennelijk niet altijd rozengeur en maneschijn was, want waarom zou Jan anders zo gehandeld hebben, als hij die dertiende maart 1771 deed? Omdat hij vermoedde dat Isaac bij Aagje binnen zou lopen, was hij expres weggegaan, had tegen zijn vrouw gezegd die avond weg te blijven, maar... kwam met de gerechtsdienaren stiekem terug om het tweetal op heterdaad te betrappen, dus wanneer zij inderdaad 'vleselijke conversatie' hadden. Jan slaagde in zijn opzet, maar kreeg nadien spijt. Isaac werd in zijn kraag gegrepen en ingesloten in een der koude kerkers op het Proostenhuis. Aagje werd verhoord door de Baljuw. Zij zat naar eigen zeggen die avond koffie te drinken toen Isaac aangeschoten binnenkwam. Toen zij haar kind in de wieg had gelegd, was zij plotseling met geweld op bed geduwd. Meer wist zij zich niet te herinneren, zij viel in zwijm.

Verdachte wordt gepijnigd. De eerste 'scherpe ondervraging' dienst om de verdachte te doen bekennen, de tweede om de namen van de medeplichtigen aan de weet te komen. In beide gevallen zijn ambtenaren aanwezig

De Hoge rechtbank, waarin de schout en schepenen van de Proosdijdorpen zitting hadden rond de Baljuw, vertrouwde het verhaal van Aagje niet en lieten haar op de rechtszitting nog eens verhoren, nu met de dreigende waarschuwing dat een valse verklaring streng gestraft zou worden. Toen vertelde zij de waarheid: het verhaal over het geweld had de Baljuw haar voorgezegd en met haar man en de gerechtsdienaren had zij afgesproken om op het moment dat zij met Isaac "conversatie" had, op het beddeschot te krabbelen, zodat de mannen binnen konden stormen. Na de bekentenis werd zij alsnog opgesloten, in het gevangenhok op de zolder van het Proostenhuis. Natuurlijk had Isaac een ander verhaal. Aagje had hem 's middags verteld dat hij voor drie gulden de hele nacht mocht blijven. Meermalen had zij hem daartoe uitgenodigd. Zowel de vrouw van Isaac als de man van Aagje vroeg aan de Baljuw clementie. Hij zou zich hebben laten leiden door drank en begeerte. Aagje was zo dom geweest zich teveel bloot te stellen aan deze begeerte door Isaac uit te nodigen.

De heren schepenen en schout hebben zich in hun oordeel niet meer laten leiden door het 24ste artikel van het Reglement van 1584, want dan hadden zij de man met het zwaard moeten laten vonnissen en de vrouw levenslange verbanning moeten opleggen. Zo dacht men in de achttiende eeuw niet meer over het bestraffen van overspel. Bovendien leek het in dit geval meer op een poging. Daarom werd Isaac veroordeeld tot acht jaar verbanning uit de Proosdij en Aagje tot drie jaar. Verbanning op zich was een zeer zware straf, want elders werd je niet geholpen. Niemand steunde je als je tot armoede verviel. Voor de beide echtgenoten was het een hard gelag. Indien zij hun man respectievelijk vrouw volgden in ballingschap, hadden zij een troost: ver hoefden zij niet te reizen want reeds bij Vinkeveen of Abcoude was je buiten het machtsgebied van de Proost.

Een vechtpartij

Veel minder ernstig, maar net zo spraakmakend in het dorp, was de vechtpartij tussen Hendrik Egberts en Jan van de Bosch in Augustus

tus 1790. Op de Mijdrechtse kermis had een groep Wilnissers zich danig vermaakt. In de herberg van kastelein Klaas Jansen was het een en ander genuttigd en diep in de nacht trok het gezelschap naar huis. Onderweg, in Driehuis, pakte men nog een drankje in de herberg van Pieter van Os en daarna, het zal ongeveer drie uur geweest zijn, trok men verder. Hendrik Egberts had zich aldaar bij hen gevoegd. Tot zover ging alles goed. Toen zij voor het huis van Egberts kwamen, namen afscheid. Het ging er lawaaierig aan toe en de vrouw van Hendrik kwam naar buiten. Zij was bepaald

Radbraken behoorde tot de mogelijkheden om een 'bekentenis' af te dwingen.

weest en getuigde dat zij van het een en ander niets gezien had. "Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig", bevestigde zij plechtig haar verklaring tijdens de rechtszitting in maart 1791. Uiteindelijk kreeg Hendrik de Boete: vijftig gulden moest hij betalen. Een fors bedrag, als men beseft dat een tientje toen een redelijk weekinkomen was.

Bataafsche vrijheid

In het vroege voorjaar van 1795 kwamen de patriotten en Fransen ons land binnenvallen. Prins-stadhouder

niet in een vriendelijke bui en toen zij het aangeschoten groepje zag, begon zij een stevige scheldpartij tegen Jan van de Bosch. Zij gaf hem de schuld van Hendriks nachtelijk zwalken. Jan nam het niet en er ontstond een woordenwisseling. Dat viel bij Hendrik slecht. Alhoewel beneveld, beseftte hij dat zijn vrouw beledigd werd en zijn drift laaide op. Hij greep Jan beet. Het was stikdonker en zonder dat iemand het zag, raakten de twee vechtenden te water. Langs de Herenweg liep een sloot, net zoals nu. Tijdens deze worsteling, zo bleek later, begon Jan van de Bosch hevig te bloeden. Voor de rechtbank moesten de twee mannen zich verantwoorden. Volgens de getuigen was er nauwelijks iets te zien geweest van de vechtpartij. (In die dagen was er nog geen openbare verlichting op de Herenweg.) Jan bezwoer dat Hendrik hem onverwacht tegen de grond gestoten had en dat toen een zekere Klaas Oudendammer, vriend van Hendrik, ging meedoen. Samen gooiden zij hem in de sloot. Terug op het droge had hij een flinke wond opgelopen. Mevrouw Rotteveel was er bij ge-

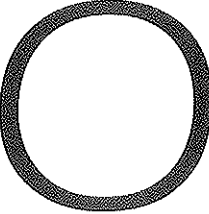
Willem V vluchtte en overal in steden en dorpen ontstonden nieuwe regeringen. Ook in Wilnis. De rechtspraak werd vernieuwd. Niet meer was het de Proost die recht deed, maar voortaan zou volgens de "Rechten van de Mens en van de Burger" recht gesproken worden. Uit elk proosdijdorp namen die personen zitting in een "Committee" daartoe speciaal gemachtigd. Op het Proostenhuis kwam men bijeen; daar hield men verdachten gevangen en bracht men de straoefening ten uitvoer. Van de kosten van de rechtspraak droeg Wilnis ruim 18 procent. Van echte modernisering van de rechtspraak was nog geen sprake: lijfstraf en doodstraf bleven gehandhaafd. Zo werd Cornelis Blom in het "Tweede jaar der Bataafsche Vrijheid" nog veroordeeld tot onder andere geseling en stierf in 1800 een zekere Abrahamsz door ophanging. Overtreding van de aloude goddelijke en menselijke wetten, zoals men het uitdrukte, werd zwaar gestraft.

Bron:

Utrechts Archief: Dorpsgererechten (1770) rechterlijk archief Hooggerecht Proosdij

Wel of niet vissen op zondag

door Jan Rouwenhorst

 Op 12 januari 1927 vraagt de 54-jarige C. Keizer, gemeenteraadslid in Mijdrecht voor de (gereformeerde) Anti-Revolutionaire Partij (ARP), om het vissen op zondag te verbieden. Keizer is in 1923 voor het eerst in de raad gekozen en verzoekt tijdens de eerste vergadering "als nieuw lid en betredend nieuw terrein, welwillendheid van voorzitter en raad." Naar eigen zeggen doet de graanhandelaar het verzoek om een visverbod "in de eerste plaats om principiële redenen" en vervolgens om een eind te maken aan den overlast die de bewoners langs de Kromme Mijdrecht en van De Hoef van de hengelaars ondervinden. "Hoe loopt dat af?"

Zondagshengelaars

Burgemeester Padmos reageert op het verzoek met de mededeling dat hij in een volgende raadsvergadering een ontwerp-besluit ter tafel zal brengen, waarbij het vissen op zondag in wateren langs de openbare weg wordt verboden. Zowel die snelle reactie als het voornemen van de burgemeester zijn opmerkelijk. Padmos kan op dat moment namelijk al weten dat diverse raadsleden bezwaren zullen uiten tegen verregaande verzoek van Keizer.

De gemeenteraad van Mijdrecht telt namelijk 11 leden, verdeeld over vier politieke partijen en gelet op de tijdgeest valt in te schatten dat een meerderheid van de raad het voorstel niet vanzelfsprekend zal steunen. Te verwachten is dat de twee raadsleden voor de liberale lijst en de vier afgevaardigden voor de Rooms-Katholieke Staats Partij niet enthousiast zullen reageren. De opstelling van de (hervormde) Christelijk Historische Unie staat niet op voorhand vast. Op 11 april 1927 is het zover. Het college stelt aan de gemeenteraad voor om in de politieverordening een bepaling op te nemen, "waarbij het is verboden te visschen op Zondag in wateren, gelegen langs wegen, welke voor het openbaar verkeer open staan en van dit verbod uit te zonderen het in het water hebben van fuiken en korven." Op het voornemen zijn dan al diverse schriftelijke reacties binnengekomen. Zo heeft de 51-jarige Pieter van Klaveren uit De Hoef, beroepsvisser in zoet water, al bericht "dat het voorstel zijn volle

sympathie heeft, omdat hij veel last en schade, vooral van de Zondagshengelaars, ondervindt." Daarentegen verzoeken zowel de Amsterdamse Hengelaarsbond alsmede zeventien bewoners uit De Hoef het voorstel niet aan te nemen.

Liever naar de kerk

Het raadslid A. van Dijk (60 jaar, landbouwer en rooms-katholiek) zegt dat het voorstel hem vreemd aandoet. Hij geeft aan al 30 jaar in de gemeente te wonen en heeft in die tijd nooit enige last van hengelaars ondervonden of daarover van anderen gehoord. Hij is van mening dat: "een arbeider uit de stad blij is als hij Zondags van het buitenleven kan genieten. Zoekt hij zijn vermaak in het onschuldige hengelen, dan mag hem dat niet worden belet."

Dat is ook de stellingname van C. van Geijn (59, timmerman en liberaal) want die zegt bij onderzinking te weten wat het is om de gehele week op een grote fabriek met veel geraas te moeten werken. "(...) en hoe heerlijk het wordt gevonden als men een dag in God's vrije natuur kan doorbrengen." Hij doet de oproep om "het kleine genoeg, dat het hengelen aan de stadsmenschen verschaft, hen niet (te) ontnemen." Hij concludeert: "Het zijn meestal rustige menschen, die naar buiten gaan, het plebs gaat naar de kroeg." Wel is hij er voorstander van om bij het begaan van overtredingen te straffen.

Volgens bovenstaande gravure, werd in het Dorp Wilnis 'met liefde gevist' (zie vriend paartje rechts). (Naar P. Fouquet Junior te Amsterdam).

Ook L. van Dijk (34 jaar, grondwerker en rooms-katholiek) ontgaat het principiële motief voor een *"vischverbod op zondag, (al) zou (ik) ook liever zien dat de mensen naar de kerk gingen."* Opmerkelijk is z'n bewering dat een visverbod schadelijk zou zijn voor neringdoenden. Hoe dan ook, nooit heeft hij gehoord van vissers die overlast zouden veroorzaken. Heel anders is de beleving van de heer L. Eikelenboom (37 jaar, dierenarts en lid van de Christelijk Historische Unie). Hij heeft wel meermalen last gehad van *"de luidruchtigheid waarmede de visschers des nachts de boot in Uithoorn verlaten."* Maar hij vindt het te ver gaan om een absoluut verbod in te voeren. Als men dat doet, omdat er enig rumoer wordt veroorzaakt, *"dan zou men er ook toe moeten komen een fietsverbod uit te vaardigen, wanneer men meermalen bezoek zou krijgen van fietsgezelschappen."* Over eventuele klachten als het vertrappen van gras en het laten

openstaan van hekken, moet volgens Eikelenboom niet te zwaar worden getild, *"omdat de hengelaars niet zonder permissie in het land mogen komen."* Hij laat weten tegen het voorstel te zullen stemmen.

Jeneverflesch

Vervolgens krijgt de heer C. Keizer het woord. In de vorige raadsvergadering heeft hij gevraagd om het visverbod. Keizer geeft aan weinig over de praktische kant van de zaak te zullen zeggen, want het gaat hem om een principiële zaak. Hij geeft aan gebonden te zijn aan het principe dat *"den dag des Heeren moet worden geheiligd en dat de overheid moet waken voor zondagsrust en Zondagsheiliging."* In dat verband verwijst hij naar het uitspreken van het gebed aan het begin van de raadsvergadering. Dat moet naar zijn mening *"geen formule zijn;*

anders ware het beter dat niet meer te doen. Door dit gebed wordt erkend een hogere macht boven Burgemeester en Wethouders en den Raad. "Toch laat Keizer niet na om ook wat praktische aspecten aan de orde te stellen. Hij vindt *"het visschen op zich een onschuldig vermaak en gunt hengelaars hun sport van harte"*, maar het *"is meermalen een schandaal zooals de boel vernield en vertrapt wordt. De menschen durven niet naar de kerk. Met prijsvisschen wordt groot kabaal gemaakt en ontbreekt de jeneverflesch niet"*, zo weet en vertelt Keizer. Hij vervolgt dat vorige sprekers het *"doen voorkomen of het uitsluitend arbeiders zijn die hier komen visschen en men deze menschen dit eenige genot niet mag ontzeggen."* Keizer memoreert echter *"dat veelvuldig van automobielen en motorrijwielen wordt gebruik gemaakt om naar den Hoef te komen"* en hij betwijfelt of het vissen wel het enige genot is dat die mensen zich kunnen veroorloven.

Geestelijke belangen

Het betoog van Keizer maakt absoluut geen indruk op het liberale raadslid G. van Herwaarden (40 jaar en dierenarts). Hij vraagt allereerst aan burgemeester Padmos hoeveel processen-verbaal er het jaar daarvoor zijn opge maakt wegens huis- en erfvredebreuk in de Hoef. Uit het antwoord blijkt dat de voorzitter van de raad zich niet kan herinneren dat er voor bedoelde feiten processen-verbaal zijn gemaakt; wel zijn verscheidene bekeuringen gedaan wegen vissen zonder vergunning en lopen op verboden terrein.

De door Keizer geschetste tonelen kwalificeert Van Herwaarden als *"sterk overdreven"* Hij protesteert *"er tegen dat de heer Keizer zijn principes aan anderen zou willen opleggen. Laat men afblijven van het beetje vrijheid, dat in dit opzicht nog bestaat."* Omdat Keizer in eerdere vergaderingen nog wel eens heeft verwezen naar de geschiedenis, roept Van Herwaarden de 80-jarige oorlog in herinnering, want die ging om vrijheid van geweten.

Keizer reageert door te zeggen dat hij zich verantwoordelijk acht ten opzichte van de hengelaars, *"voor wier geestelijke belangen wij als medemensch hebben te waken."*

Nat

De discussie is daarmee bijna ten einde. Het gaat vervolgens nog om enkele praktische details. Raadslid Eikelenboom doet de suggestie om de hengelaarsbond te informeren over de klachten en hen voor te houden dat het tot een visverbod komt, als de klachten aanhouden. A. van Dijk wijst op het geringe effect van een eventueel visverbod, omdat de gemeentegrens door het midden van de Kromme Mijdrecht loopt en dat de overkant toebehoort aan Zevenhoven en dat men daar vrij zal mogen vissen. L. van Dijk en zijn partijgenoot J. Koeleman (56 jaar en koopman) zijn de mening toegedaan dat de hengelaarsbond niet aansprakelijk kan worden gesteld voor wandaden, begaan door niet-leden. Het voorstel van een visverbod krijgt steun van drie raadsleden: C. Keizer, M. van Bemmel (52 jaar en landbouwer) en A. de Bruijn (50 jaar en timmerman-aannemer). De twee laatstgenoemden zijn lid van de Christelijk Historische Unie. Maar beiden hebben tijdens de raadsvergadering niets ter verdediging of ondersteuning ingebracht. In ieder geval is daarover in raadsnotulen niets vastgelegd. Tegen stemmen inderdaad de vier raadsleden van de RKSP: A. van Dijk, L. van Dijk, C. Goes (81 jaar) en J. Koeleman. De twee liberalen, C. van Geijn en G. van Herwaarden, zijn eveneens tegen. Bovendien voelt het CHU-lid L. Eikelenboom ook niets voor het voorstel. Het ARP-raadslid J.P. Engel (53 jaar en graanhandelaar) is niet aanwezig. En dat was niet opzettelijk, zoals later nog in de notulen wordt genoteerd. En zo gaat burgemeester Padmos 'nat': geen meerderheid voor het voorstel. Zelfs de hoogbejaarde wethouder Goes (RKSP) stemt tegen. En hoewel de andere wethouder, A. de Bruin (CHU), het voorstel steunt, deed hij er ter vergadering het zwijgen toe. Toch is daarmee de zaak niet van de politieke agenda. Want in de raadsvergadering van 1 september 1927 staat de kwestie opnieuw geagendeerd.

Appels en peren

In die raadsvergadering doet burgemeester Padmos opnieuw het voorstel het vissen langs de openbare weg op zondagen te verbieden, omdat het gaat om "een zaak van openbare

orde". Althans, dat vindt een meerderheid van het college. Dat betekent dus dat de burgemeester en één wethouder het voorstel steunen, de andere wethouder (nog steeds) niet. Gelet op het verloop van de discussie in een vorige raadsvergadering, kan het niet anders dan dat Padmos zich bewust is van het risico dat hij loopt. Ter onderbouwing van het voorstel vertelt hij dat hem uit gesprekken met enige ingezetenen is gebleken dat er sprake is van overlast. *"Hooiland wordt plat geloopt, appels en peren gestolen enz. enz."* Tijdens de tweede bespreking kan ook het raadslid Engel (ARP) zijn bevindingen rapporteren. Hij heeft een onderzoek ingesteld en is tot de conclusie gekomen "dat de overlast van hengelaars niet zoodanig is dat dit een verbod tot visschen op Zondag zou wettigen. Men kan Zondagsavonds vele rustige menschen, soms geheele gezinnetjes, langs den Amstelkant zien vissen. *"Hij zal gaarne meewerken aan alle maatregelen die overlast en hinder zoveel mogelijk beperken. Meer en beter politietoezicht zou daartoe kunnen meewerken. "Uit principieel oogpunt bereiken we met een vischverbod niets, men tast de vrijheid van andersdenkenden te veel aan."* Engel benadrukt wel dat hij persoonlijk voor zondagsrust en zondagsheiliging is.

"Niet den geheelen Zondag"

Verder is de discussie in feite een herhaling van zetten en het afvangen van vliegen. Koeleman (RKSP) stelt dat bij een verbod de jongelui naar andere plaatsen zullen gaan en dat verschillende neringdoenden in De Hoef door een verbod schade lijden. Ook wethouder De Bruin (CHU) laat zich kort horen. Maar voor zijn stellingname zijn in de notulen geen argumenten terug te vinden. Voor de wethouder staat *"onomstotelijk vast dat veel last en hinder van de Zondagsvisschers wordt ondervonden. Daarvoor moeten de ingezetenen worden gevrijwaard, afgezien van de principieele kant dezer zaak."* Zijn partijgenoot Eikelenboom doet de suggestie *"de visschersbonden aan te schrijven, maar vindt een vischverbod een te sterk ingrijpen."* Het raadslid C. Keizer stelt vele staaltjes van overlast te kunnen noemen. In de notulen staan die echter niet. Hij stelt dat het de taak is van de overheid voor de openbare orde te wa-

ken. *"Het argument dat neringdoenden van een vischverbod schade zullen lijden, begrijpt spreker niet, omdat we in deze gemeente verplichte winkelsluiting hebben. Voor hengelaars is deze zomer ongunstig, zoodat er minder komen dan anders. Toch zijn er verschillende bekeuringen gemaakt, waaronder twee wegens drankverkoop zonder vergunning."* Wethouder Goes (RKSP) is tegen het voorstel, omdat zoo kort geleden een besluit te dezer zake is genomen. Hij pleit voor overleg met de hengelaarsbonden. M. Van Bommel, voorstander van het visverbod, houdt zich nu niet stil, want de notulen vermelden dat hij enkele menschen heeft gesproken die veel last van hengelaars hadden. De heer Engel (ARP) merkt op dat het verzoek om te komen tot een visverbod *"getekend is door menschen die geen verbod willen voor ingezetenen en dat daardoor de principieele kant van de zaak geheel wegvalt."* Keizer zegt dat principe en openbare orde hier samengaan. Herwaarden vergelijkt de zaak met de bloembollenstreek. *"Daar hebben menschen 's zondags zeer veel hinder van auto's rijwielen enz. Die streken des Zondags voor verkeer sluiten zou toch ook niet gaan?"*

Bij de stemming blijkt dat de kaarten al tijdens de eerste bespreking geschud waren. Opnieuw zijn alleen wethouder De Bruin en de raadsleden Keizer en Van Bommel voor een visverbod op zondag. De zeven tegenstemmers van de vorige keer vinden nu ook J.P. Engel aan hun kant. Na afloop van de stemming vraagt het raadslid C. Keizer om politietoezicht. De voorzitter - burgemeester Padmos - antwoordt dat de politie al geregeld toezicht houdt. *"Er zijn echter maar twee gemeenteveldwachters en die kunnen niet den geheelen Zondag in De Hoef zijn."* Valt in die laatste zin enige moedeloosheid te bespeuren? Vast en zeker moet het uiteindelijke besluit een teleurstelling zijn voor burgemeester Padmos. Blijft de vraag waarom hij twee keer met het voorstel van een visverbod naar de raad is gegaan.

Bron:

Gemeentearchief De Ronde Venen

- Notulen Raadsvergadering Mijdrecht 11 april 1927;

- Notulen Raadsvergadering Mijdrecht 1 september 1927.

Proost Willem van Amstel

door Fred de Wit

Sinds kort bevindt zich in de bibliotheek van het streekarchivariaat te Mijdrecht een boek met de titel: "De heren van Amstel". Het boek heeft als ondertitel: "Hun opkomst in het Nedersticht van Utrecht in de twaalfde en dertiende eeuw en hun vestiging in het hertogdom Brabant na 1296". Door deze ondertitel werd mijn interesse gewekt. Op school had ik immers geleerd dat in 1276 de Hollandse graaf Floris V door de edelen was vermoord en dat Gijsbrecht van Amstel hier behoorlijk de hand in had gehad. Hij is de hoofdpersoon in Vondel's beroemde treurspel "Gijsbrecht van Aemstel" dat vroeger aan het begin van elk nieuw jaar in de Amsterdamse Stadsschouwburg werd opgevoerd, gevolgd door het kluchtspel: De bruiloft van Kloris en Roosje". Helaas is deze traditie, die begon in 1638 en alleen tijdens de Franse en Duitse bezetting werd onderbroken, in de zestiger jaren van de vorige eeuw niet voortgezet. In de "Gijsbrecht" wordt de ondergang van Amsterdam beschreven wanneer Gijsbrecht in 1296 de stad in ballingschap moet verlaten en in het laatste vers van het treurspel de woorden uitspreekt: "Vaer wel, mijn Aemsterlant: verwacht een' andren heer".

Het geslacht van Amstel

Het geslacht van Amstel heeft ook bemoeienissen gehad met de Proosdijlanden. In Mijdrecht is zelfs een straat naar Gozewijn van Amstel genoemd. Ik wilde meer over hem weten omdat ik aannam dat hij, evenals alle andere personen waarnaar straatnamen in het Proosdijland zijn genoemd, proost van het kapittel van Sint Jan is geweest. Ik kwam bedrogen uit, want niet Gozewijn van Amstel was een proost van Sint Jan maar Willem van Amstel. Gozewijn was een neef en eveneens een proost maar dan wel van het kapittel van Sint Marie. Willem van Amstel en zijn broer Gijsbrecht IV waren zonen uit het huwelijk van Gijsbrecht III van Amstel met een dochter van Albert van Kuyc. Het geslacht van Kuyc was een van de zeven adellijke geslachten in de Nederlanden die toendertijd leenmannen van de bisschop van Utrecht waren. De leden van het Kuycse geslacht waren invloedrijk en hebben belangrijke kerkelijke ambten bekleed.

De bedoeling van dit huwelijk was om vanuit Holland macht in het Sticht te verkrijgen. De van Amstels hadden in het noord-westen van het

Utrechtse een langdurig dienstverband met de domkerk opgebouwd en zich ontwikkeld tot een machtig geslacht van bestuurders van kerkelijke domeinen die later de naam Amstelland zouden krijgen. De Utrechtse bisschop, Hendrik I van Vianden was bang dat Gijsbrecht III Holland zou bevoordelen en liet hem gevangen nemen. Om het volk duidelijk te maken dat hij het voor het zeggen had, werd Gijsbrecht op 16 juni 1252 gedwongen, gehuld in een boetekleed en vastgebonden op zijn paard mee te rijden in een stoet waarbij bisschop Hendrik een zegetocht door de straten van Utrecht hield. Maar de triomf duurde kort want Graaf Willem II van Holland en de Keulse aartsbisschop Koenraad van Hochtstaden dwongen Hendrik van Vianden om Gijsbrecht vrij te laten. Kort daarop is Gijsbrecht III overleden en werd hij opgevolgd door zijn zoon Gijsbrecht IV. Diens broer, Willem van Amstel, geboren omstreeks 1235, werd in 1265 proost van het kapittel van Sint Jan en aartsdiaken van Utrecht. Hij bezat volgens de oorkonde van 1085 niet alleen het geestelijke, maar ook het wereldlijke gezag in Mijdrecht en Wilnis. Zijn taak was onder meer om de bezittingen van het kapittel te beschermen en eventuele verloren of vervreemde eigendom-

men van dit gebied koste wat kost weer in bezit te krijgen. Direct al na zijn benoeming tot proost en heer van de Proosdijlanden ging hij met zijn broer Gijsbrecht IV, heer van het aangrenzende gebied Amestelle en de aangrenzende parochies van Nieuwveen en Kalslagen een overeenkomst aan waarin zij tegen betaling het recht verkregen om de afwatering van hun landen via de Amstel te regelen. De proosdijlanden voerden eveneens hun overtollige water via de Amstel af. Omdat de Amstel voor 1264 nog een open rivier was, betaalden de Hollandse parochies hier waarschijnlijk voor die datum niet aan mee. Men veronderstelt daarom dat met dit geld de dam in de monding van de Amstel is aangelegd en dat mede door de gelden die opgebracht zijn door Mijdrecht en Wilnis het ontstaan van Amsterdam is mogelijk geworden. De dam, waaraan Amsterdam zijn opkomst te danken heeft, zou omstreeks 1275 op initiatief van Willem en Gijsbrecht zijn aangelegd. Vandaar dat Amsterdam in 1975 zijn 700-jarig bestaan vierde. Proost Willem van Amstel liet de inwoners van Mijdrecht en Wilnis niet alleen meebetalen aan de afwatering van het overtollige water maar hij bepaalde in 1273 eveneens dat de parochies in de proosdijlanden moesten meebetalen aan de verbetering van de verlichting van de Utrechtse kapittelkerk van Sint Jan. Bovendien betaalden de inwoners mee aan het onderhoud van hun pastoor, de kanunniken en aan de missen die na de dood van Willem voor zijn zieleheil dienden te worden opgedragen.

Uit oude akten en documenten blijkt dat proost Willem van Amstel de proosdijlanden met een vaste hand heeft bestuurd. Het gaat te ver om in dit artikel hierop verder in te gaan. Bij al hun beslissingen zullen de broers ongetwijfeld de belangen van hun familie hebben laten meewegen. Neef Gozewijn, die van 1252-1281 proost was van het kapittel van Sint Marie, heeft in onze proosdijlanden geen funcies vervuld. Het is daarom onjuist dat in Mijdrecht een straat naar hem is genoemd. Willem van Amstel is voor de

historie van dit gebied veel belangrijker geweest dan Gozewijn. Het college van burgemeester en wethouders heeft onlangs besloten dat de straatnaamborden in Mijdrecht zullen worden vernieuwd en dat de verklarende tekst onder de namen zal worden weggelaten. In het pre-advies van 21 juni 1951 aan de Mijdrechtse raad staat dat Gozewijn van Amstel van 1225-1247 proost van Sint Jan was en later bisschop van Utrecht werd. Dit betreft echter Gozewijn van Randerode en niet Gozewijn van Amstel. De verklarende tekst onder het straatnaambord is dus ook niet juist.

Concluderend zou je dus moeten besluiten de naam van de straat te wijzigen in Willem van Amstelstraat of Gozewijn van Randerodestraat. Nu we toch bezig zijn met foute straatnamen, ook de straatnaam Ambachtsherensingel roept vraagtekens op. Ambachtsheren kwamen in het Utrechtse gebied namelijk niet voor en waren alleen aanwezig in Holland en Zeeland. Weliswaar had Waverveen een ambachtshere maar dit gebied heeft eeuwen lang onder Holland behoord. In het centrum van Mijdrecht is ook een korte straat naar de Graaf van Solms genoemd. Op het straatnaambord staat vermeld dat het hier Johan Albert graaf van Solms-Braunfels betreft die van 1633 -1648 proost was. Hij werd opgevolgd door zijn minderjarige zoon Hendrik Trajectinus van Solms-Braunfels, die pas bij het bereiken van zijn 18de levensjaar het bestuur op zich nam. Hij overleed op 24 juli 1693 ten gevolge van een verwonding aan zijn rechterbeen welke hij in de slag bij Landen had opgelopen. Ook hij voerde de gravelijke titel. Het is daarom niet juist om de naam graaf van Solms alleen op zijn vader te betrekken. Naar ik heb vernomen heeft het gemeentebestuur plannen om te zijner tijd een boekje te laten verschijnen waarin alle straatnamen zullen worden verklaard. Moge dit artikel een bijdrage zijn om bepaalde foute conclusies bij de straatnaamgeving te corrigeren.

Geraadpleegde bronnen:

- *Frits Doeleman: De heerschappij van de proost van Sint Jan in de middeleeuwen 1085-1594.*
- *Th. A.A.M. van Amstel: De heren van Amstel 1105-1378.*
- *E.N. Palmboom: Het kapittel van Sint Jan te Utrecht.*
- *Gemeentearchief Mijdrecht: Gemeentebladen 21 juni 1955, 17 mei 1961*

Aanwijzen algemene begraafplaatsen was niet zonder problemen

Door Joop Frankenhuizen

Er is maar één ding zeker in het leven en dat is de eindigheid ervan. Zo lang de mens leeft is sterven en begraven worden omgeven door rituelen al dan niet gevoed door (bij)geloof. Naarmate de tijd vordert wordt het ritueel aangepast en wordt begraven een zakelijke affaire. In 1828 worden in Mijdrecht en Wilnis de kerkhoven van de hervormde gemeenten aangewezen als algemene begraafplaats. Die aanwijzing ging niet zonder slag of stoot.

Eén uur klok luiden

Een geschrift uit 1676 laat zien dat begraven toen al een zakelijke aangelegenheid aan het worden was. Het staat in de *“ordenantie voor den coster tot Wilnis”* waarin Anna Elisabeth, Gravinne van Solms geboren Gravinne tot Falkesteijn Broeck Limpurch Rippolskerke als lijftogterse ende possessoresse van de proosdije van St. Jans t'Utrecht het nodig acht om *“op advies van Schout, Schepenen en Predicant vast te stellen het Salaris en Regten dewelke ten behoeve van de kerk en coster moeten worden betaald bij die geene de welke haare lijken in de kerk van Wilnis begraven.”*

De koster krijgt volgens die ordonnantie voor het maken en toeleggen van een graf in de kerk één gulden en achttien stuivers. Voor het openen van een graf krijgt de kerk twee gulden en twee stuivers. Een kind dat onder de arm gedragen wordt kost half geld. Begraven op het koor in de kerk kost drie gulden en drie stuivers. Voor het uitnemen van een kist uit de kerk krijgt de koster nog eens zes stuivers extra en voor het gebruik van een kleed zal de kerk één gulden en twee stuivers genieten *“waaraf de coster sal trekken twee stuijvers voor sijn moeite.”* Ook voor het luiden van de klok moet worden betaald. Voor één uur luiden krijgen de kerk en de koster ieder zes stuivers. Een half uur luiden is half geld. Een graf buiten de kerk is goedkoper. Opmerkelijk zijn de uitzonderingen. Zij die buiten het carspel wonen betalen meer dan zij die er binnen wonen en als men geen

gebruik maakt van het doodskleed moet men toch acht stuivers aan de kerk betalen. *“Die in het carspel wonen en op een andere plaats buiten het carspel begraven worden sullen geven voor de kerk één gulden en voor de coster één gulden.”* De leges voor de kerk en de koster moeten binnen zes weken na de begrafenis worden betaald op boete van het betalen van de derde penning.

Wat is een algemene begraafplaats

Als de Franse troepen zijn weggetrokken en Nederland niet langer een provincie van Frankrijk is komt het verbod op begraven in de kerk gevolgd door verordeningen met betrekking tot het aanleggen van begraafplaatsen. De eerste vraag die Gedeputeerde Staten van Utrecht krijgt te beantwoorden is *“Gaat het om algemene begraafplaatsen voor alle gezindten of mag elke godsdienstige gezindheid zelf een begraafplaats aanleggen.”* Het antwoord uit Den Haag komt snel binnen. Door Z.M. Koning Willem I is beslist dat het begraven buiten kerkgebouwen een zuivere burgerinstelling is, er ook slechts één algemene begraafplaats door de burgerlijke gemeente behoeft te worden aangelegd en onderhouden, doch *“dat dezelve zoveel mogelijk zodanig moet worden ingericht dat er voor alle gezindheid gelegenheid zij de lijken bij anderen van dezelfde gezindheid des verkiezende ter aarde te bestellen en dat het daarenboven aan elke gezindheid kan worden vrijgelaten om eene geheel afzonderlijke begraafplaats aan te leggen mits de kosten zelf*

gedragen worden en er voor zorgen de burgerlijke gemeente voor nadeel te behoeden. Die begraafplaatsen in alle gevallen aan 't toezicht en de politie van het plaatselijk burgerlijk bestuur moeten zijn en blijven onderworpen."

Wat is een burgerlijke instelling

De volgende vraag laat niet lang op zich wachten. *"Wat betekent een zuivere burgerlijke instelling"* Het antwoord komt van de Raad van State. Deze instelling verwijst naar een decreet van "23 prerial 12^e jaar" (dit is de kalender van de Franse revolutie waarvoor de Gregoriaanse kalender moest wijken. Deze kalender is in oktober 1793 in Nederland ingevoerd, maar is slechts twee jaar gebruikt. In 1806 is zij door keizer Napoleon afgeschaft) Het gaat dus om een decreet van 23 juni 1803 (prerial = 3^e lente-maand) waarin bepaald dat onder burgerlijke instelling moet worden gezien het toezicht en de uitoefening der politie op het begraven en de begraafplaatsen hetgeen noodzakelijk moet toekomen aan de burgerlijke autoriteit. *"Welke met de kosten tot het aanleggen, inrichten en onderhouden van de nieuwe begraafplaatsen belast, dan ook de daaruit voortspruitende voordelen zullen moeten genieten onverminderd de gehoudenheid van het burgerlijk bestuur om aan zodanige kerkelijke gemeenten, welke zulks behoeven, uit de begraafnisregten, na aftrek van de kosten van aanleg en onderhoud der nieuwe begraafplaatsen, jaarlijks een zodanige tegemoetkoming te verlenen, als derzelve behoefte (ter zake van het verlies van begraafnisregten) op gronden van billijkheid zullen vorderen."* Kortom de burgerlijke gemeente mag er niet armer op worden. GS besluiten op 18 april 1828 dan dat "degenen welke van eene particuliere begraafplaats gebruik maken evenwel de gewone kosten van begraving op de algemene begraafplaats behoren te voldoen. Op 30 mei 1828 stuurt burgemeester J. Verdam het besluit naar de kerkbesturen.

Protest

Intussen is op 19 mei 1828 Gerrit Veelenturf overleden. In leven was hij scheepstimmerman en woonde in Mijdrecht. Zijn we-

duwe doet aangifte van overlijden teneinde het overlijden te doen constateren en er akte van op te maken. De overledene is rooms katholiek maar het r.k. kerkbestuur laat begraven op het katholieke kerkhof niet toe als er geen autorisatie door het plaatselijk bestuur is afgegeven volgens art. 77 van het Algemeen Burgerlijk Wetboek. De vrouw verzoekt de burgemeester het lijk op 23 mei te laten begraven. De burgemeester weigert de autorisatie af te geven. Eerst moet een rijksdaalder betaald worden voor de algemene burgerlijke begraafplaats naast de hervormde kerk.

De weduwe wil de wet gehoorzamen maar weigert te betalen want dit is niet wat art. 77 bedoelt. Daar staat dat er geen begraving plaats mag hebben zonder autorisatie af te geven door de officier van de burgerlijke stand *"sur papier libre et sans frais"* (op eenvoudig papier en zonder kosten). Het gaat om de officier van de burgerlijke stand en de burgemeester heeft op grond van art. 77 geen bevoegdheid autorisatie te weigeren als men verkiest de betaling niet te doen. Er zijn andere middelen, maar niet art. 77 om de algemene burgerlijke begraafplaats te bekostigen, stelt de weduwe.

De burgemeester is niet bevoegd om tegen het duidelijk bepaalde in art. 77 van het algemeen burgerlijk wetboek te handelen en zodoende een wetsbepaling te ontduiken Voorts zal requestante onderzoeken in hoeverre de uitkeering aan de burgerlijke begraafplaats, door de rooms-katholieken daarvan geen gebruik makende, al dan niet is verschuldigd. Dit dient door de rechter te worden beslist. Alleen neemt requestante de vrijheid te doen opmerken dat de begraafplaats der r.k. gemeente te Mijdrecht reeds vroeger met aanzienlijke kosten is aangelegd vóórdat het gemeentebestuur van Mijdrecht eene z.g. algemeen burgerlijke begraafplaats had aangelegd en het dus waarschijnlijk voor het r.k. kerkbestuur niet raadzaam zoude zijn geweest eene afzonderlijke begraafplaats daar te stellen indien in alle gevallen nog daar en boven eene uitkeering diende te worden betaald, welk kerkbestuur in zoodanig geval van het bepaalde in art. 15 van het decreet van 23 prerial 12^e jaars zoude hebben gebruik gemaakt. Requestante vordert met de wet in de

hand de autorisatie "sur papier libre et sans frais" en verzoekt GS de burgemeester van Mijdrecht aan te schrijven opdat het lijk de 23 mei begraven kan worden. Hoe het geschil is afgelopen is niet te vinden maar de weerstand bij de bevolking, om te betalen voor diensten die niet geleverd zijn, groeit.

Op 19 december 1828 komen de gemeenten Wilnis en Oudhuizen met het reglement en tarief van het begraven. De tegenstellingen tussen hervormden en gereformeerden, veroorzaakt omdat sommige gereformeerden zich rond die tijd hervormd gingen noemen, hebben er toe geleid dat het hervormde kerkhof voor 50 gulden per jaar aan beide gemeenten is verhuurd om te dienen als algemeen burgerlijke begraafplaats.

Het reglement luidt:

Art. 1.

Alle lijken gaan naar de algemene begraafplaats. Dit mag ook elders maar dan moet wel grafrecht betaald worden voor de algemene begraafplaats.

Art. 2.

De algemene begraafplaats wordt in afdelingen aan de hand van kerkgenootschap verdeeld. Grafplaatsen in de kerk kunnen naar een speciaal deel overgebracht en eigenaren dier graven schadeloos gesteld. De kerk wordt schadeloos gesteld vanwege het gemis aan inkomsten.

Art. 3.

Grafhuur groot lijk f 2,50. Klein lijk, dat onder den arm kan worden gedragen f 1,25 Gebruik doodskleed kost één gulden. Bij lijken onder den arm gedragen 30 cent.

Art. 4.

Gealimenterden zijn vrijgesteld maar moeten wel doodgraversloon betalen.

Art. 5.

Voor speciale plaatsen voor ex-kerk graven geldt een verhoogd recht. Wegens een eigen graf is dat f 3,-. De rechten wegens de huur van een groot graf bedragen f 7,- en voor een klein graf f 3,-. Baar en kleed kosten resp. f 1,- en f 0,30. Een graf kopen kost f 14,-

Art. 6.

Loon van de doodgraver op de algemene begraafplaats. De grafmaker krijgt f 1,20 voor een groot lijk en 60 cent voor een klein lijk. Het loshakken van de grond in wintertijd brengt 60 cent of 30 cent op, afhankelijk van de grootte van het lijk. De tarieven voor de speciale graven zijn hoger.

Art. 7.

Begrafenisrecht en doodgraversloon voor het lijk te betalen aan de doodgraver

Art. 8.

De doodgraver is verplicht aantekening te houden van de ontvangen begrafenisrechten

Art. 9.

De doodgraver is verplicht een register van begraven lijken bij te houden.

Art. 10.

Het kerkhof is geen aanlegplaats voor boten

Art. 11.

Het tarief en de beloning is ook van toepassing op particuliere begraafplaatsen.

Op 27 december 1828 besluiten GS dat "alle kerkhoven ommuurd moeten zijn met een steenen muur 2 ellen hoog." Dat staat ook in het decreet van 23 prerial 12^e jaar. Dit besluit is op 24 januari 1829 door het gemeentebestuur gestuurd naar o.a. de kerkbesturen met het verzoek er aan te voldoen..

Op 24 februari 1829 volgt wederom een besluit van GS dat door burgemeester J. Verdam van Mijdrecht weer naar de kerkbesturen wordt gezonden. Het gaat om het betalen van begrafenisrechten als ware het een burgerlijke begraafplaats en met name om het begraven op kerkhoven aangelegd vóór het besluit van ZM van 24 mei 1825. De vraag is of daar ook rechten moeten worden betaald voor een particuliere plaats. Het antwoord is ja. Het gaat er om dat de algemene burgerlijke begraafplaats anders schade zou lijden. Voor het begraven op alle begraafplaatsen in de gemeente moeten rechten worden betaald !

Dreigingen

Op 13 april 1829 krijgen de Roomsche Armmeesteren van GS te horen dat er klachten zijn ontvangen van de gouverneur van de provincie Noord-Holland omtrent toelating van een lijk van iemand uit Uithoorn op het kerkhof uwer gemeente zonder autorisatie van het burgerlijk bestuur, alsmede klachten van de burgemeester van Mijdrecht omtrent een dergelijk geval met het lijk van een kind. Dit is in strijd

met het bepaalde in art. 77 en zou zeer onaangename gevolgen kunnen veroorzaken en UEd. kunnen blootstellen aan een actie van de Heer Procureur. Eerst autorisatie afwachten van het plaatselijk bestuur alwaar het lijk gevallen is. *"In de gevallen dat het plaatselijk bestuur mogte weigeren de autorisatie tot het begraven te verlenen, blijft de verantwoording daarvan voor rekening van het gemelde bestuur en vallen geheel buiten de bemoeijngen van Ued."*

Op 5 februari 1830 dienen voor het openbare vredesgerecht te Loenen twee zaken. Een tegen de erven van de weduwe Otto ter Willigen de andere tegen Hermanus Lek beiden wonende te Wilnis. Zij zijn door deurwaarder Jan Voorthuis opgeroepen omdat zij weigeren de verschuldigde rechten voor de algemene burgerlijke begraafplaats te Wilnis te betalen. Het gaat om drie gulden wegens het *"uitvoeren van een lijk."* Gedaagden verzoeken om uitstel om zich te kunnen verdedigen, maar de Wilnise burgemeester Van der Does weigert dat. Gedaagden besluiten dan niet te verschijnen. De burgemeester gaat daarmee accoord maar vordert dan dat beiden *"bij vonnisse in het hoogste ressort zullen worden gecondemneerd."* Zij worden tenslotte veroordeeld tot het betalen van f 9,34 Het exploit van het vonnis wordt daarop door de deurwaarder persoonlijk bij het sterfhuis afgegeven.

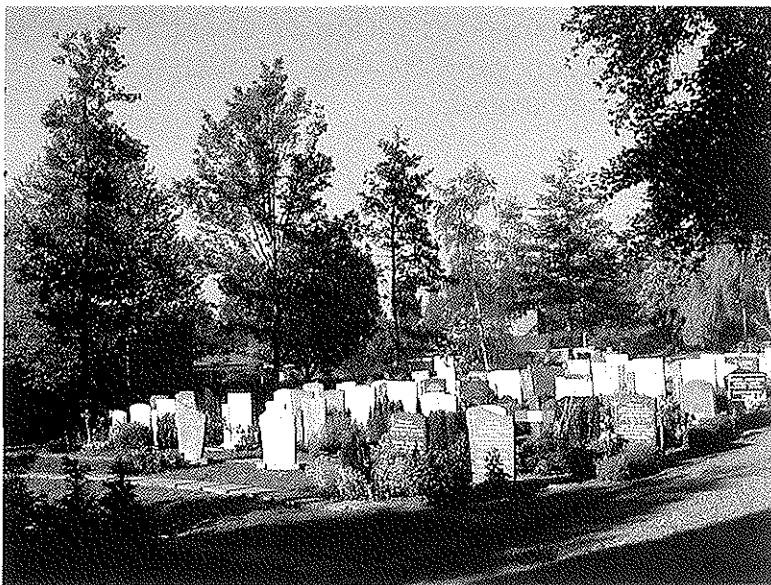
Duidelijkheid

Op 2 maart 1830 volgt duidelijkheid. Het ministerie van Binnenlandse Zaken beslist naar aanleiding van het verzoek van het kerkbestuur van de r.k. kerk te Mijdrecht *"wijders te worden vrijgesteld van de verplichting te moeten voldoen de van hen gevorderd wordende begraafnisrechten ten behoeve van de Algemene Burgerlijke Begraafplaats."* Het kerkbestuur wordt naar GS terugverwezen. *"En met betrekking tot hun verder verzoek dat nademaal te Mijdrecht het bestaande (hervormde) kerkhof als algemene begraafplaats is behouden geworden en geene aanlijding schijnt te hebben gegeven tot het*

maken van kosten waarin alle de leden der burgerlijke gemeente zouden behoren te dragen, en er ook bij de inrichting van dat kerkhof niet op de bevolking van de gemeente schijnt gerekend te zijn, er gevolgelijk ook ten behoeve van dat kerkhof geene begraafnis-regten kunnen gevorderd worden dan alleen van zoodanige lijken, welke werkelijk op hetzelfde worden ter aarde besteld." Katholiek blijft dus bij katholiek, want die willen in gewijde aarde worden begraven en protestant blijft bij protestant. Op de aangewezen algemene burgerlijke begraafplaatsen heeft de gemeente nu het nakijken.

Net als toen

Ruim anderhalve eeuw later is er in de gemeente De Ronde Venen weer sprake van een algemene begraafplaats. De (katholieke) kerkhoven raken vol en er moet iets gebeuren. Anno 2000 ligt katholiek weer bij katholiek, ditmaal op een apart gedeelte van de algemene begraaf-

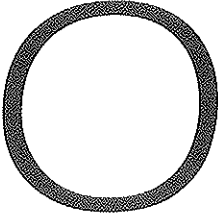
Katholieke begraafplaats te Vinkeveen.

plaats net als in 1828 in de verordening van de gemeenten Wilnis en Uithuizen stond. Over een aantal jaren zullen ook de hervormde begraafplaatsen vol zijn en komt er waarschijnlijk een protestants deel bij. De kerkelijke gemeenten krijgen dan niet langer inkomsten uit grafrechten en het woord kerkhof zal snel vergeten zijn.

Bron: Gemeentearchief De Ronde Venen

Over concessiejagen en armenhuisjes

Door Joop Frankenhuizen

 op 3 oktober 1911 verleent de gemeente Mijdrecht aan het r.k. ambestuur Mijdrecht - Wilnis vergunning voor het bouwen van vier woningen aan één blok op een terrein te Mijdrecht. Het terrein ligt aan Bozenhoven tegenover waar nu de Hema staat en op het perceel staat een oude boerderij omzoomd door bomen. De boerderij is afgebroken en de bomen zijn gekapt, maar de vier huisjes staan er nog. Vier wat bouwvallige huisjes op een fundering van turf in de Graaf van Solmstraat. Gebouwd in een periode die voor Mijdrecht de opening naar de moderne tijd inluidde.

Jaar van veranderingen

1911 is een levendig jaar voor de ca. 3.900 inwoners tellende gemeente Mijdrecht en de spil waar alles dan om draait heet Van Baak. Burgemeester Van Baak is dat jaar druk doende de vele gebeurtenissen die op hem af komen in goede banen te leiden. Hij wordt daarin bijgestaan door de wethouders C. Goes en W. Engel en op de vingers gekeken door de negenkoppige gemeenteraad.

Zo zijn er plannen om de Derde Bedijking te verbinden met het buurtschap De Hoef en de weg via een tunnel onder de spoorweg door te leiden. De burgemeester kan niet echt warm lopen voor die plannen. Volgens Van Baak is *“een weg langs den Pondschoek met een tunnel onder den spoorweg niet uitvoerbaar omdat de hoogte van de tunnel niet voldoende kan zijn om er met een kaprijtuig onderdoor te rijden en... een weg langs den Pondschoek en verder zal ongeveer 5.000 gulden vorderen.”* Na veel gepraat en veel vergaderingen later wordt dan besloten de weg wel aan te leggen maar niet onder het spoor door.

Dan is er de affaire Klaas Querner. Hij is hoofd van de openbare school en wil zijn jaarwedde met honderd gulden zien opgetrokken. De gemeenteraad is van mening dat het gevraagde billijk is, maar er is geen vrijheid dit toe te kennen uit de gemeentekas. *“Laat de voorstanders van openbaar- en bijzonder onderwijs het maar betalen”*, is de reactie.

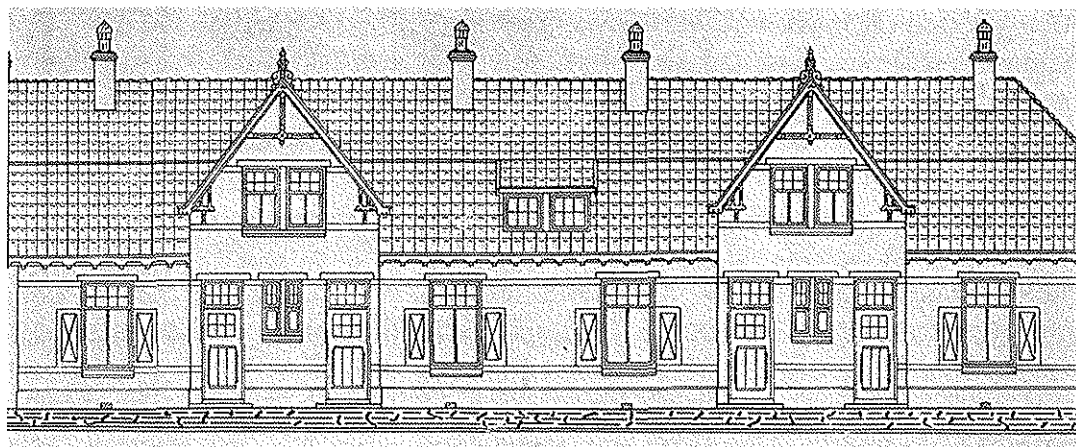
De plannen voor een ambachtstekenschool zijn rond. De Maatschappij tot Nut van het Algemeen is de grote animator en de gemeente doet mee door lesruimte in de openbare school beschikbaar te stellen. In oktober 1911 start de eerste cursus met 34 leerlingen. Vier keer per week zal er 's avonds door drie leraren les worden gegeven in de vakken lijn- en vaktekenen, handtekenen, rekenen en taal.

Een eigen electriciteitscentrale

1911 is in Mijdrecht een jaar van veel praten. Gas en electra hebben het platteland bereikt en verschillende maatschappijtjes proberen van de gemeente concessies te krijgen voor het aanleggen van leidingen. Hier en daar wordt ook al gesproken over een centrale waterleiding. Dat zou het einde betekenen van de vele drinkwaterputten waarin de inwoners eeuwenlang regenwater hebben verzameld om in de behoefte aan drinkwater te voorzien.

De aandacht van de gemeenteraad is in 1911 vooral gericht op de bouw van een gasfabriek. Volgens raadslid Heuvelink zijn er al drie tot vier verzoeken binnengekomen. *“Het lijkt wel op concessiejagen”*, stelt hij in het raadsverslag. Volgens Van Baak komt er van een gasfabriek niets terecht. De gemeente is er te klein voor en bovendien laat de grondgesteldheid geen gasfabriek toe. De buizen moet te diep in het water in verband met de bevaarbaarheid en in de weg moeten ze op een betonlaag rusten. Aan de andere kant is de burgemeester bang dat het

Ontwerp van vier woningen aan de Gr. van Solmsstraat voor het R.K. armenbestuur Mijdrecht-Wilnis. (positief van blauwdruk).

onderhoud dan veel te duur wordt. Hij moet wel erkennen dat gas goedkoop is. Een kuub lichtgas kost elders negen cent, kookgas zes cent en "de arbeidende klasse wordt gas geleverd voor 1 cent per uur voor maximaal vijf branduren per avond."

Eigenlijk voelt hij meer voor het initiatief van de heren W. van Doesburg, M. van de Hoeven, A. de Ruiters en J. Verweij die voor 5.000 gulden hebben ingeschreven voor de bouw van een electriciteitscentrale. Zij zoeken een eerste hypotheek voor $\frac{3}{4}$ van de stichtingskosten en hebben inmiddels al de steun van 70 ingezetenen die hiervoor 6.000 gulden op tafel willen leggen. In oktober trekken zij zich echter plotseling terug waarop de gemeenten Mijdrecht, Wilnis en Vinkeveen besluiten het initiatief over te nemen. Eind november 1911 komt Mijdrecht met de voorwaarden die aan de concessieverlening zijn verbonden. De centrale moet voor 1 januari 1913 in bedrijf zijn, de concessie loopt 40 jaar, de straatlantaarns moeten een sterkte hebben van 50 normale kaarsen, 1.200 uren kunnen branden en niet

meer dan 15 gulden per jaar kosten. Stroom moet worden geleverd in de kom van de gemeente, aan de Mijdrechtse Zuwe, in Amstelhoek en in de Mennonietenbuurt. De prijs voor een kilowattuur licht bedraagt maximaal 25 cent, terwijl kracht 15 cent per kWh. mag kosten.

Vier armenhuisjes

Niet vastgelegd in enig raadsbesluit zijn de 24 in dat jaar verleende bouwvergunningen. Het gaat om de bouw of verbouw van schuren, stallen, boerderijen en woningen. Er uit springen twee woningen in de Nutslaan in opdracht van heren G. van Veen en C. Groot, één drie-onder-één kap op verzoek van J. Keizer Jacobzoon op Bozenhoven 56 en 57, één drie-onder-één kap in opdracht van de heer A. Rijkenberg, winkelier en te bouwen door timmerman J. van de Helm en vier woningen aan één blok op een terrein kadastraal bekend als sectie C nr. 2480. Dit terrein ligt aan Bozenhoven 161-163-165 en 176, maar is tegenwoordig beter bekend als de Graaf van Solmsstraat. Opdrachtgever is het r.k. armenbestuur Mijdrecht - Wilnis.

De woningen in de Graaf van Solmsstraat anno 2000.

De afgelopen tien jaren waren voor het armenbestuur financieel erg gunstig en men besluit dan ook een deel van het opgebouwde vermogen te beleggen in onroerend goed en dit te verhuren. De aanpak is professioneel. Het bestek is niet met de hand geschreven zoals de andere bestekken, maar staat in een keurig gedrukt boekje ondertekend door J.H. Hogenkamp, architect te Doesburg. Ook aan bijbehorende blauwdrukken is door de architect de nodige aandacht besteed. Op het genoemde perceel staat een boerderij die eerst moet worden afgebroken.

Alle zich op het terrein bevindende materialen zijn volgens het bestek voor de aannemer en kunnen gebruikt worden voor de nieuwbouw. Zo kunnen de stenen, na eerst goed kalkschoon te zijn gemaakt, gebruikt worden voor de fundering en de gerooide bomen voor de beschoeiingen. De houten schutting en ander houtwerk dat nog gaaf is dient voor het maken van de bergplaatsen. Het bestek beschrijft niet hoe de boerderij gesloopt moet worden en hoe diep de fundering ervan moet worden weggehaald. De gevolgen zullen jaren later merkbaar worden.

De buitenmuren van de vier woningen zijn gemetseld op een vier steens fundering van 88 cm breed en die rust weer op een taps toelopende turf fundering van 1,7m breed en 70 cm hoog. Achter iedere woning komt een betonnen regenwaterput en iets verderop, links en rechts naast vier te bouwen schuurtjes, komen twee betonnen privaatputten. De privaten zelf komen in de schuurtjes. Vier stuks witte ovalen trechters die door middel van 15 cm brede gresbuizen met de privaatputten, ook wel beerputten genoemd, worden verbonden. Anno 1911 is het in Mijdrecht nog heel normaal dat de privaten buitenshuis gebouwd worden en dat regenwater d.m.v. zinkputjes wordt opgevangen en vandaar door ijzeraarden buizen naar een regenbak wordt geleid. De bouwpolitie ziet er wel op toe dat de regenwaterputten niet te dicht bij de privaatputten komen.

Opmerkelijk is dat het bestek zeer gedetailleerd ingaat op de prijzen van de materialen. Men spreekt zelfs van eenheidsprijzen volgens een algemene verordening. Een vierkante meter schilderswerk in vier (!) lagen met plamuren en schuren mag per uur niet meer kosten dan 80 cent. Het uurloon van een grondwerker of op perman bedraagt 20 cent. Een bekwaam metselaar, timmerman, smid of schilder krijgt per uur een stuiver meer. Dagelijks mag er niet meer dan twee uur worden geschuift en de *“uitbetaling van arbeidsloonen aan werklieden moet elken Vrijdag, voor zonsondergang op het werk plaats vinden met afgepast Nederlandsch geld en wel aan ieder werkman in het bijzonder.”*

Op 27 februari 1912 meldt de bouwpolitie via een schrijven van gemeenteopzichter J. Brouwer dat een der woningen al in gebruik was zonder dat daarvoor vergunning was gevraagd. *“De woning was gereed en er hebben zich geen bemerkingen voorgedaan. Er heeft wel een overtreding plaats gehad maar aangezien geheel volgens de bouwverordening is gewerkt komt het mij minder gewenst voor de zaak te vervolgen, maar wel de nalatigen te wijzen op artikel 52 van de bouwverordening.”* Dat er gewerkt is met goede materialen bewijst het feit dat het blokje er 88 jaar later nog steeds staat. De gevels komen zelfs nog overeen met de bouwtekening uit 1911! Eigenaar is nog steeds het katholieke armbestuur, al heet dat tegenwoordig Parochie Charitatieve Instelling.

Staande voor de vier woninkjes blijkt anno 2000 dat de rechtse woning op huisnummer 7 het meest verzakt is. Volgens de bewoner, de heer Wibier, komt dat omdat destijds de fundering van de oude boerderij niet goed is weggehaald. Die zit nu midden onder zijn woning waardoor het voor- en achterdeel meer verzakt is dan het middendeel en de kamers nu schuin aflopen. Op huisnummer 3 wonen Johan (Hen) Van Dijk en zijn echtgenote. Hij is een van de zeven zonen van Leen van Dijk, ook wel bekend als Leen met de snor, die in 1928 op huisnummer 7 kwam te wonen en in totaal zestien kinderen op te voeden had. De echtgenote van de heer Wibier is een dochter van Leen van Dijk. Zij is de enigste die nog in het ouderlijk huis woont. Op nummer 5 woonde ooit de onlangs in Gerardus Majella overleden Arie van Dijk. Arie en Leen waren geen familie van elkaar, maar hielden volgens de overlevering samen wel van een borrel. Het best in pandig bewaard is de woning op huisnummer 3. De schouw in de keuken en de versieringen aan de trap naar de verdieping getuigen nog van de manier waarop men vroeger dacht over bouwen en ornamenten. De regenputten liggen er nog steeds, al zijn ze niet functioneel meer. Net als de beerputten, die weggehaald zijn toen de woningen werden aangesloten op de riolering. De WC's zitten nu gewoon binnenshuis, net als in iedere andere woning. Met de woningen in de Nutslaan een stukje oud-Mijdrecht dat niet verloren mag gaan.

HISTORISCHE VERENIGING

"DE PROOSDIJLANDEN"

opgericht 20 september 1984

Doelstelling

De vereniging stelt zich ten doel de belangstelling te wekken voor de geschiedenis van De Ronde Venen en een stimulerend aandeel te leveren in de ontwikkelingen tot de regionale en lokale geschiedbeoefening in De Ronde Venen in de ruimste zin.

Bestuur

- voorzitter,	P.C. Grundmann	
monumentenzorg	Herenweg 38, 3648 CJ Wilnis	telefoon 0297-281578
- vice-voorzitter,	H.J. Röling	
genealogie & paleografie	Middenweg 1, 3641 RB Mijdrecht	telefoon 0297-561474
- secretaris,	H. Strubbe	
heemkunde & tentoonst.	Kievitslaan 20, 3645 KL Vinkeveen	telefoon 0297-262560
- 2e secretaris,	M. Th. Pietersen-Mourits	
externe activiteiten	Dr. J. Severijnplants. 2, 3648 VB Wilnis	telefoon 0297-282462
- penningmeester	B. van Tol-Burgers	
	Padmosweg 38, 3648 BG Wilnis	telefoon 0297-284213
- 2e penningmeester,	N. van Beek	
ledenadministratie	Irenestraat 14, 3648 BB Wilnis	telefoon 0297-284234
- bibliotheek & documentatie	A. Hagen	
	Toermalijn 1, 3643 AA Mijdrecht	telefoon 0297-287550
- archeologie	A.W.M. van den Bosch	
	Pijlstaartlaan 70, 3645 GT Vinkeveen	telefoon 0297-263356

Redactie-leden 'De Proosdijkoerier'

- redactieadres	Hans Toll	
	Conincksmeer 20, 3645 WG Vinkeveen	telefoon 0297-264422
	E-mail: htoll@wxs.nl	
- redactieleden	Joop Frankenhuizen, Ton Hagen, Jan Rouwenhorst en Fred de Wit.	

'De Proosdijkoerier' is een kwartaaluitgave van de Historische Vereniging 'De Proosdijlanden' geregistreerd onder ISSN: 1388-7165. Het is niet toegestaan op enigerlei wijze publicaties uit dit blad over te nemen, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Postadres van de vereniging

Postbus 65, 3648 ZH Wilnis.

Website van de vereniging

www.histver-pl.nl. Emailadres info@histver-pl.nl

Verenigingslokaal

'Het Prinsenhuis', Prinses Wilhelminalaan 31, Mijdrecht.

Lidmaatschap

Lid worden kan door aanmelding bij de ledenadministratie op bovenstaand adres.

De lidmaatschapsbijdrage bedraagt f 30,- per jaar.

Bankrelatie: RABOBANK, Mijdrecht, rek.nr. 36.96.18.505.

Verenigingsavond

Iedere maandagavond (behalve in juli en augustus en tussen Kerstmis en Nieuwjaar) van 19.30 tot 22.00 uur in het gemeente-archief (gemeentehuis) aan de Croonstadlaan 111 te Mijdrecht.

Als bank in de buurt weten we wat er bij u allemaal om de hoek komt kijken.

De Rabobank is een bank met een idee. Het idee heet 'samenwerken'. Met wortels in de plaatselijke samenleving hebben wij als geen ander een traditie van samenwerken en bouwen aan relaties. Van jong tot oud. Dat is meer dan een belofte. Het is onze mentaliteit. De Rabobank is een bank van mensen voor

mensen. Daarom zijn wij niet alleen volledig thuis in de financiële wereld. Maar ook bij u in de buurt. We weten wat er bij u allemaal om de hoek komt kijken. We weten wat er speelt. Want alleen dan kunnen we echt op uw wensen inspelen.

Met de Rabobank sta je er niet alleen voor.

Rabobank

